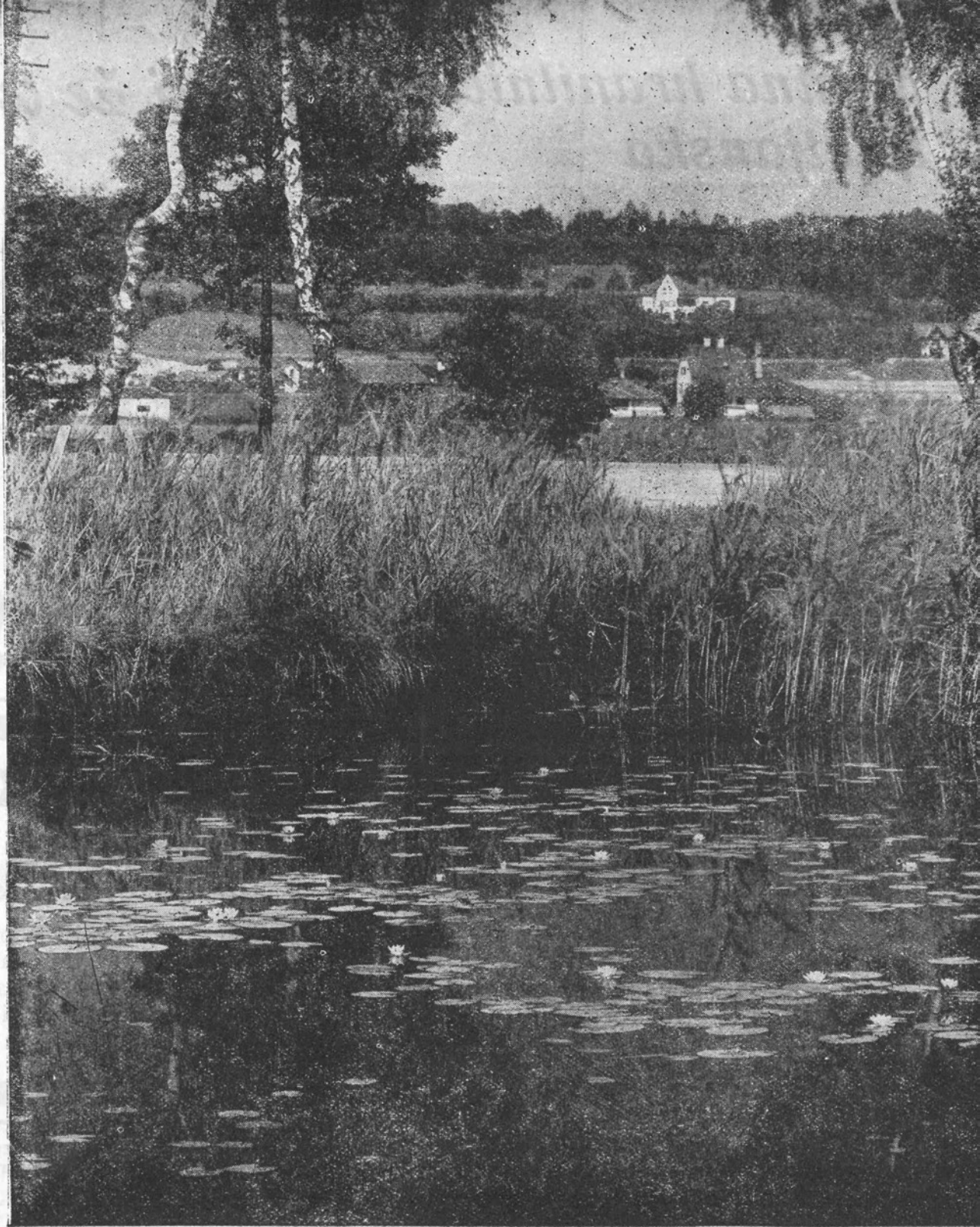


Poština plačana
v gotovini



Pomladanska pokrajina

Vzajemna

Svoboda • 5

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVILJA

IZHAJA MESEČNO - APRIL 1937 - LETO I.

Mestna hranilnica Ljubljanska

Porast novih vlog od
1. decembra 1936 do
1. aprila 1937

Din 17,000.000.—

Jamči za vse vloge

Mestna občina Ljubljanska

Pocavnaj naročnino!

Splošno konzumno društvo „Posavje“
Zagorje ob Savi r. z. z. o. z.

prodaja svojim članom v prodajalnah Zagorje in Loke vedno sveže in prvovrstno blago po najnižjih dnevnih cenah. Član lahko postane vsak, ki plača Din 250 vpisnine in Din 50.— društvenega deleža. Pristopajte k zadrugi, ki bo postala tudi Vaša last in od katere imate le dobiček.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000.— DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

KONZUMNO DRUŠTVO ZA MEŽIŠKO DOLINO

r. z. z. o. z. — Poštni predal 3. — Telefon int. 5.
Poštni ček. račun 15.925. — Brz. Kodes Prevalje.

Centrala in skladišče: Prevalje

Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Guštanj, 4. Muta, 5. Črna I., 6. Črna II., 7. Mežica, 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. — Pristopnina 5 Din.

Ali si že opazil,

kako nestrpno pričakujejo naročniki vsakokratne številke našega lista, ker iščejo v njej resnice in prave poti. In če hočeš koristiti znanstvenemu socializmu tudi ti, glej, da razširjaš tudi med nena-ročnike edini delavski ilustrirani družinski mesečnik v Sloveniji



„VZAJEMNO SVOBODO“

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. / Telefon 31-33

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato zalogo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.



**Spretne voke.
Ako naj uspe, mora
sodelovati tudi glava—
svetla glava na
Dr. Oetker-jevem
pecilnem prašku!**

Vzajemna Svoboda

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

Da si bomo na jasnem!

Proletariat se je vedno bojeval za duhovno in politično svobodo, ki sta pogoj njegovi in narodni rasti. Od te poti ne sme odstopiti, ako noče pogube sebi in svojemu rodu, čigar bistveni del je. Demokracija mu mora biti pot in namen: celotna in nepreklicna.

Dr. Dragotin Lončar, v 4. številki »Svobode«.

Z 1929. letom, z razpustom političnih strank, kar je tedaj pozdravil posebno »Slovenec«, se je umetno zadušilo naravno politično življenje med Slovenci, ki so se v prejšnjih desetletjih ločili v tri glavne struje: Katoliško-konservativno, narodno-liberalno in socialistično. Ta gibanja so še danes dejansko zasidrana v našem narodu, čeprav so hoteli na najrazličnejše nasilne, birokratske in demagoške načine odpraviti različne nazore, struje, gibanja, stranke, organizacije, ki so si jih Slovenci ustvarili v ne preveč dolgi dobi od svojega narodnega, kulturnega in političnega prebujenja.

Ker so morali vsi drugi molčati, so šestojanuarci lahko po svoji mili volji pokopavali vse stare stranke, predstavljali strankarsko politično življenje kot grobarja naroda in dokazovali, da morajo vsi postati »jednakega mišljenja, da vsem žila jednako bije, natančno 85 udarcev na minuto«, kakor se je politični zgodovinar Jesenko pred 50 leti norčeval iz ganljive dunajske složnosti slovenskih poslancev kranjske dežele. Kakšno složnost in enotnost so ti apostoli integralnega edinstva dosegli, vedo oni sami najmanj tako dobro kakor mi.

Kljub temu je pa prešla bolezen šestojanuarcev tudi na druge, ki so sicer v besedah nasprotniki vsake posiljene složnosti in uniformiranosti. Zadeva je popolnoma razumljiva. V takih časih se najlaže uveljavlja slepomišljenje in računarstvo; marsikdo se spomni, zakaj ne bi še on postal »voditelj naroda«, zakaj si ne bi še on poskrbel, da pride njegovo ime v bibliografski slovar zaslužnih mož. Vsako gibanje, vsaka stranka ima — in čim večja je, tem več jih ima — ljudi, ki se čutijo izredno sposobne za to ali ono karijero in živé v boleštni domnevi, da jim zapira pot navzgor bodisi okorelost njihove lastne stranke ali pa »ozkogrudnost« njene vodstva. In v takih časih uhajajo iz vseh strank ljudje, ki mislijo, da je prišla njihova ura, ljudje, ki vse več vedo kakor drugi, ljudje, ki hočejo biti lepši od drugih, najnacionalnejši med nacionalnimi, najbolj avtonomistični med avtonomisti, najbolj bojeviti med bojevniki, najbolj jugoslovanski med Jugoslovani, najbolj slovenski med Slovenci, najbolj marksistični med socialisti. Poleg šestojanuarskih posledic pospešuje to modo brezvestnega licitiranja na politični borzi splošna neurejenost naših narodnostnih in političnih razmer, kakor je nedavno zapisal eden vodilnih članov hrvatske kmečko-demokratske koalicije dr. Hinko Krizman:

»V narodu, ki je šele na začetku poti, da postane politični narod, v državi, ki šele išče svojo ureditev, v tem političnem vrenju in ustvarjanju se porabljajo in zlorabljajo marsikatere politične besede. Njihova vsebina ni določena in vsakdo lahko s politično frazo zamenjuje politično misel in prikrije svoje pravo politično delovanje.

Tako je tudi z našim nacionalizmom in našim levičarstvom. Postala sta politična moda in kdor hoče biti vrednejši in lepši, ta misli, da mora v tej modi pretiravati, paradirati z velikimi besedami brez odgovornosti in vesti. Pri tem ne mislim na ogorčene in elementarne izraze političnih in socialnih elementov, ki so bili doslej teptani in izkoriščani. Tudi ne mislim radikalizma mladine, ki še išče sebe in nove vidike. Temveč mislim tiste, ki iščejo svojo karijero v političnem in kulturnem delovanju. Tem ljudem je tako nacionalizem kakor levičarstvo samo sredstvo: bodisi kompenzacija (odškodovanje) njihove notranje slabosti, bodisi grda in brezplodna špekulacija.«

Trajne škode taki ljudje ne delajo, ker so sami v sebi nestalni, ker tekmujejo med seboj zdaj v desno, zdaj v levo, zdaj v navdušenje, ki gori do samih nebes, zdaj v najbolj topo resignacijo (obup), in kaj hitro zapusté bojno pozorišče, čim zavohajo, da po tisti poti še ne bodo jutri prišli ne do korita, ne do slave. Pri naši reakciji, ki preži za vsakim grmom, pri nezbranosti demokratičnih sil in politični nezrelosti velikih množic je pa vendar škoda tudi vsake začasne zmede, ki jo povzročajo taki kameleoni, ki mislijo danes, da bodo prišli navzgor s slovensko »narodno« nošo. Ni bilo dobro, ko je naše ljudstvo v navdušenju prevratnih dni pozabilo in sprejelo medse »odličnike«, ki so z vso naglico spravili v omora avstrijska odlikovanja in se prerinili v prve vrste Jugoslovancev. In samo v škodo slovenskemu ljudstvu more biti, če se bo dopuščalo, da bodo oznanjali breznačelnost v imenu slovenstva ljudje, ki so še pred nekaj leti spadali med najbolj širokoustne ideologe ali »krepke« stebre šestojanuarstva. V kolikor so sami za barve slepi, da oznanjajo, da je vse ena barva tako zelena kakor rdeča ali črna, da vsa politična načela niso nič, prosto jim. Da bomo pa socialisti obvarovani pred razočaranjem, ki bo nujno sledilo temu politikantstvu »enega hleva in enega pastirja«, pa naj si bo v jugoslovanskem ali v slovenskem obsegu, je treba, da povemo svoje stališče o demokraciji, o slovenskem narodu, o problemih, ki so danes najbolj živi, o katerih vsi misleči ljudje razpravljajo in razmišljajo in prav zato nekateri z njimi demagoško špekulirajo.

Socializem ni samo strankarsko gibanje od danes, da bi dosegel čim več za delovno ljudstvo v okviru tega družabnega ustroja, temveč je ideja bodočnosti, gibanje, ki ima pred seboj cilj, da upostavi nov socialni red, ki bo temeljil na popolnoma drugem načelu, na načelu, da bodi vsa človeška družba delovna skupnost enakopravnih ljudi. Za doseg tega ideala se boré socialisti na različne načine, z različnimi organizacijami, na vseh področjih javnega človeškega udejstvovanja. Temu idealu služijo tako politične kakor gospodarske, kulturne, strokovne in druge organizacije. Takega gibanja ne more nihče odpraviti kot neko »stranko«, ki moti sveto slovo, ki je ni in ne more biti, dokler imajo ljudje različne potrebe, različne interese in nazore. To gibanje bi moralo zbrati okrog sebe večino slovenskega naroda, kakor je v »Demokraciji« pravilno zapisal dr. Dragotin Lončar:

»Ogromna večina slovenskega naroda (mali kmet in obrtnik, delavec in uradnik) ima skupne gospodarske, kulturne in politične koristi, a se jih še ne zaveda popolnoma. Če pri kakšnem narodu, bi moral biti v pravi pri Slovencih socializem kot družabno gibanje najširših ljudskih plasti, narodno gibanje.«

In lahko rečemo, da nismo daleč od splošnega prebujenja našega delovnega ljudstva, samo danes se postavljajo zunanje ovire, da bi to prebujenje prišlo do popolnega izraza.

Vsekakor je socializem zasidran v našem delavstvu. Socialistična ideja in delavsko gibanje se vedno bolj med seboj zblížujeta in združujeta. Socialistična ideja je vniknila v proletarsko življenje in proletarsko življenje v socialistično misel. Tako sta socializem in proletarijat neločljiva: socializem bo uveljavil svojo idejo le z zmago proletariata in proletarijat bo dosegel svoje ideale le z zmago socializma.

»Z udejstvomjanjem proletariata preneha biti socializem gola filozofska špekulacija in postane stranka, živa moč. Socializem je nastal iz francoske revolucije pod kombiniranim vplivom dveh faktorjev: moči ideje pravičnosti in moči vstajajočega proletarskega gibanja. Socializem torej ni nikaka abstraktna utopija (nestvarna fantazija), kajti on izvira iz najbolj vročih vrelecev modernega življenja. Giblje in razvija se v popolni stvarnosti, je z vsem življenjem tesno združen in sposoben, da prevzame vodstvo življenja. Tako smo si lahko gotovi, da kapitalistične nadvlade ne bo nadomestilo monotono, centralizirano uradniško gospodstvo, temveč narod kot nosilec socialnega prava in celokupnega premoženja bo imel nešteto organov: občine, druge, strokovne organizacije, ki bodo pospeševali celotno narodno bogastvo in računali z najsvobodnejšo razgibanostjo, spremenljivostjo in neskončno veliko različnostjo individualnih sil. Podana je torej tako tehnična kakor duhovna in socialna priprava za socializem. Seveda so otročji tisti, ki mislijo, da je treba zdaj samo še enega dekreta, samo enega proletarskega ukaza »Fiat lux!« (= Bodi luč!), pa da bo na en mah ustvarjen socialistični svet. Toda na drugi strani so neumni tisti, ki ne spoznajo moči, ki se je ne da zadržati, moči, ki se ji bo moralo umakniti gospodstvo buržuazije, razredno gospodstvo sploh.« (Jean Jaurès.)

V tej povezanosti socializma delavskim razredom je njegova moč in ne slabost, kakor mislijo nekateri socialno in politično neizobraženi intelektualci. In socialisti se zavedamo na podlagi nešteto izkušenj (zadnji dokaz je Francija), da se bodo druge ljudske plasti zbrale okrog njega tedaj, ko bodo videle, da je socialistično delavstvo močno, za uspešen boj sposobno tako, da

smejo upati, da bodo v zvezi s tem gibanjem dosegle svoje želje. Zato pa vemo tudi to, da ljudstva ne bomo spravili v eno fronto s tem, da bi raznim malomeščanom na ljubo prikrivali svojo idejo in cilj, da bi se hlinili pred sodkom fašistično razpoloženih ljudi, ali da bi igrali po-božnjake, da bi v svojem časopisju uporabljali njihov jezik, njihove termine, in da bi solznodolini tako, kakor se je to počelo še pred Bleiweisom, še pred političnim prebujenjem Slovencev, ali kakor se je svoj čas smešila tržaška »Edinost«. Nasprotno, mi moramo govoriti razločen jezik, ki ga razume in ki istočasno bodri naše delavstvo, da se bo ne le zavedalo svojih nalog, temveč da bo imelo tudi vero in navdušenje za svojo stvar. Z nacionalističnimi frazami bo še marsikdo sleparil naš narod, v tem oziru bodo vsem naivnejšem slovenski JRZ-ejenci napravili še marsikako presenečenje, z nacionalističnimi frazami se da licitirati do absurda, za socialistično idejo pa ne bo nihče osleparil našega ljudstva, ker življenje se ne da pregoljufati. Z »nacionalno« revolucijo je n. pr. fašizem osleparil nemški narod, s socialno ga ne bo.

Če smo mi proti vsakemu izmaličenju, zlorabljanju narodnosti, smo to prav zato, ker cenimo resnično vrednoto naroda in vemo, kako velika naloga čaka vsak, posebno pa naš narod še v bodočnosti.

Že prej citirani francoski socialistični ideolog Jean Jaurès pravi:

»Narod je prisiljen, da se vedno bolj posveča gospodarskim funkcijam. V velikih občinah se pri vprašanjih higijene, stanovanja, razsvetljave, pouka, prehrane srečava demokracija vedno bolj z idejo socializma, z osnovnim vprašanjem spremembe posestnih razmer.«

Mi se dobro, do vseh konsekvenc zavedamo, da smo Slovenci, da izhajamo iz slovenskega naroda in njegovih razmer. Internacionalnost, univerzalnost socializma ni v nobenem nasprotju s tem, da mi izrekamo svojo narodno pripadnost, ali kakor lepo pravi Jean Jaurès:

»V sedanjem stanju človeštva, ko izvira vse organsko življenje ljudi iz posameznih narodov, ko obstoje torej samo narodni organizmi, bo imela socialna (skupna) lastnina obliko narodnega premoženja. Proletariat se bo vedno bolj in bolj vezal mednarodno. Različni narodi bodo na poti k uresničevanju socializma vedno bolj urejevali svoje medsebojne odnose v miru in pravičnosti. Toda še dolgo časa bo narod tvoril zgodovinski okvir socializma, osnovno obliko enote, v kateri se bo ustvarjala nova pravičnost.« In narod bo šele v socializmu postal prava enota.«

Kaj pomenijo te Jaurèsove besede? Med osebo in človeštvom stoji narod kot podlaga za človekovo udejstvovanje. Mi ne moremo biti kulturno kaj drugega kakor

K NJ I Ž E V N O S T

Knjižnica Delavske zbirnice v Ljubljani je izposodila v prvih treh mesecih tek. leta 18.811 knjig, knjižnica v Mariboru pa 12.330 knjig. Delavstvo vedno več čita.

Branko Tadić i Vladeta Bilbija, **Nezaposlenost**. Izdala sarajevska Del. zbornica. Serija 7 knjižice pod tem naslovom temeljito obdela problem naše brezposelnosti, posebno v srbskih in hrvatskih krajih. — 64.3% brezposelnih ne pride spat v svojo posteljo, prehrana je mizerna; največ kruh, čaj. Delavstvo je še bolj zadolženo kakor kmet, pa za delavca ni ne likvidacije, ne moratorija dolgov. Zadolženi so: od kvalificiranih delavcev 82.80%, od nekvalificiranih 63.73%, od nameščencev 93.75%, od žensk 29.41%. Torej ženske znajo najbolj razumno in skromno porabljati svoje dohodke. Knjižice navajajo še polno drugih kričočih dejstev in samoizpovedi delavcev. Vse je pisano v živem, razumljivem, vabljivem slogu.

Hasan Kikić: »Ho-ruk!«

L. 1936., str. 156. Izdanje »Slovo«.

Naklada knjiga, Zagreb.

Hasan Kikić je bil do poslednjega časa v hrvatski literaturi skoraj docela neznan. Par novel, ki jih je objavil po raznih hrvatskih revijah, niso vzbudile posebne pozornosti. Preko njegovega »Ho-ruk!« pa hrvatska kritika ne bo mogla iti.

Kikićev »Ho-ruk!« je svojevrsten poizkus prikazati življenje bosanskih delavcev, njihovo mentaliteto in njihov položaj v današnjem gospodarskem sistemu, katerega vidni predstavnik je v tem delu velekapitalist z Dunaja — Goldberg.

Med 80imi in 90imi leti preteklega stoletja je Goldberg v Abidoviću (Zavidovići) sredi ogromnih bosanskih gozdov, postavil žage, da bi izrabil še nedotaknjeno bogastvo teh gozdov. Iz leta v leto so se bosanski gozdovi krčili, Goldbergov kapital je rastel ali bosanski delavec je v vseh teh desetletjih ostal enako bešen, kakor je bil bešen

v vseh preteklih stoletjih, v katerih so se kraljevstva in cesarstva menjavala in je le Bosna ostala večna in nad njo nevidne roke, ki so jermen njene usode natepale in popuščale.

Glavni nosilec dejanja je v »Ho-ruk!« vseskozi masa desetisočev lesnih delavcev. Poglavlja, v katerih Kikić prikazuje življenje te mase, so v »Ho-ruk!« najboljša. Vsa masa uprav zaživi pred nami pri delu na ogromnih gomilah hlodov, s svojimi cepini v rokah in s svojim enakomernim »ho-ruk«, ki daje ritem njihovim telesom in cepinom, pri njihovem delu na žagah, na rižah in v gozdu pri sekanju drevja. Zaživi pred nami v krčmi pri »Momilu«, kjer na plačilno soboto delavec pri vinu in ob petju pjevačice ali v naročju prostitutke zapravlja svoj težko prisluženi denar. Razven žene in alkohola ne pozna ničesar, v čemer bi našel sprostitve in pozabljenja za vse trpljenje, ki ga spremlja od rojstva do smrti.

Kot otrok pase koze po gmajnah in sanja o kruhu, ki ga doma nikdar ni dovolj. S

Slovenci. To je dedščina naših prednikov, izhodišče za vse naše delo.

Politično smo se izrekli socialisti za svobodo Slovencev v okviru Jugoslavije že tedaj, ko so še vse druge »narodne« stranke plavale v avstrijskem navdušenju. Ko v Avstriji med vojno nismo mogli javno povedati svojega stališča, so slovenski socialisti v Ameriki pod vodstvom Etbina Kristana na kongresu sprejeli izjavo za južnoslovensko federativno republiko s to-le utemeljitvijo:

Ali so južni Slovani (mišljeni so tudi Bolgari) štirje narodi, to je znanstveno vprašanje in se ne more rešiti politično. Dejstvo je, da so si južni Slovani sorodni po krvi in jeziku; vendar je zgodovina določila posameznim delom ločen razvoj tako, da imamo vsak svojo literaturo, svojo kulturo, običaje in tradicije. Ako upoštevamo to dejstvo, moremo edino pravično in uspešno rešiti vprašanje vseh južnih Slovanov v politično združitvijo, v kateri mora vsakdo uživati popolno avtonomijo v vseh zadevah, ki niso po svoji naravi skupne vsem, da ne bo nihče trpel pod centralističnim zatiranjem ali pod nadvlado ali pritiskom drugega. — Ta resolucija je mnogo jasnejša in določnejša kakor tolikokrat omenjena majska deklaracija.

Nam svoboda naroda ni fraza, ker je svoboda vsakega poedinca in naroda osnovna ideja socializma in resnične demokracije. In demokracija nam ni samo sredstvo, da pridemo do oblasti, temveč ona nam je smoter, ideal.

štirinajstimi leti odhaja na žage ali nekam v gozdove, kjer za polovično plačo opravlja delo odraslega. Ko odraste, hodi v krčmo pri »Momiču« ali k prostitutkam ali pa se oženi in potem hodi na plačilno soboto zvečer preko hriba v Vidake, kjer v ženinem toplu krilu išče pozabljenja. Brez najmanjše zavesti odgovornosti se spočenjajo in rodijo otroci. Žene jih rode leto za letom, skoraj mimogrede, včasih v gozdu pri nabiranju dračja, včasih v hlevu pri molzi koz. Razumljivo je, da so vsled tega otroci slabotni in često umirajo. Toda nič za to! Rodijo se drugi, ki z leti stopajo na mesta svojih očetov in nadaljujejo njihovo življenje. In leta tečejo v delu, v trpljenju, ob žganju in ženi in veri v boga in usodo in v kraljestvo na »onem« svetu. Edino, kar so, od glada docela izbičani, zmožni, je ponižna prošnja na Goldberga, naj jim vendar da tako visoko mezdo, da bo zadostovala za koruzni kruh.

Med te, v usodo udane ljudi, pride od nekdaj strojnik Joža Böhm. Hodi med nje in jim, kakor mimogrede prikazuje njihovo trpljenje in revščino na eni, gospodarjevo izkoriščanje in kopicenje kapitala na drugi strani. Počasi se pričena njihov dremajoči razum obujati. Prično stavljati zahteve po zvišanju mezd. Toda na vsako njihovo zahtevo jim Goldberg, z izgovorom, da cene lesu padajo, mezde znižuje. V kratkem padejo tako nizko, da večini ne zadostujejo več niti za koruzni kruh. Med delavci prične vreti. Toda delavci se še ne zavedajo dovolj svoje moči, zato je potreben sunek od zunaj, da jih spravi v dejansko borbo za svoje primarne zahteve. Ta sunek od zunaj pride v obliki ogromnih gozdnih požarov, ki jih je povzročila poletna suša. V borbi z ognjenim elementom, v katerem več delavcev najde svojo smrt, je pisatelj nazorno prikazal, kako slepo in nezavedno je še delavstvo. V veri, da utopljenec prinaša dež, ki bi edini še mogel udušiti gozdni požar in jim s tem rešiti življenje in gozd, vržejo delavci dva svoja tovariša v ogenj! Kakor po naključju prične ponoči deževati. Rešeni delavci se magonsko zbero pri gozdni železnici in se z njo odpeljejo v Abidović, kjer se jim pridružijo tudi ostali delavci. Brez dogovora zbrana masa desetstisočev delavcev obkoli Goldbergove žage in se

vali dalje. V deset in desetletjih nabrano trpljenje v tej masi, ki je deset in desetletja potrpežljivo delala in trpela za goli koruzni kruh in v kateri je desetletja dremalo hrepenenje po lepšem življenju — vse to mora nekoč najti svoj izhod. Zdaj se je dremajoči orjak prebudil in čisto nagonsko sešel po življenju, ki mu kot človeku pripada.

Z napadom na Golbergove žage se delo konča. Kako je napad uspel nam Kikić ni povedal. Trenotno niti ni važno, če je uspel ali ni. Važno je, da je Kikićev delavec pričel misliti, da se je pričel zavedati svojega resničnega položaja in da je v borbi proti izkoriščevalcu nastopal solidarno. Šibka stran: »Ho-rukul« je le, da je Kikić preveč podčrtaval nagonsko stran te borbe. Goli nagon po življenju je v današnjem do skrajnosti organiziranem kapitalu (kakor ga tudi sam v knjigi prikazuje) vendarle malo prešibko orožje.

Vrednost Kikićevega dela leži v izredno lepem jeziku (kar mu je Krblec v »Politiki« odkrito priznal, češ, da bi se Hrvat. pisatelj moral pri njem učiti jezika), v njegovem preprostem in jasnem slogu in v tem, da je umel na docela realen način zajeti in umetniško zaokroženo podati življenje današnjega bosanskega delavca. Vse to daje upanje, da tudi bodočnost »Ho-rukul« ne bo odrekla njegove vrednosti in da ga bo uvrstila med dokumente, ki bodo pričali o težkem življenju današnjega bosanskega delavstva.

»Ho-rukul« moramo smatrati le za prehodno delo, ki pa izpričuje močan pisateljski talent in ki daje upanje, da bo Kikić, spričo mladosti, ustvaril še mnoga močnejša, dela.

Nam je resno do tega, da se reši narodno vprašanje, že iz razloga, kakor ga je dobro formuliral dr. Lončar 1921. leta:

»Narodne države so na korist socializmu, ker olajšujejo socialni boj. Ako se pa po centralistični ustavi daje možnost konfesionalne ali plemenske hegemonije, potem se ljudstvo odvrča od socialnih bojev in se zapleta v konfesionalna in plemenska nasprotstva, ki napolnjujejo vso javnost, da zadržujejo splošni napredek.«

Toda za svobodo naroda ni dovolj, da sme govoriti svoj jezik, da razvija svojo kulturo, da upravlja svoje gospodarstvo in premoženje, temveč narod mora tudi sam v sebi dovoljevati politično svobodo vsem prebivalcem na svojem ozemlju. Ni svoboden n. pr. nemški narod, ki ima sicer nacionalno državo, toda uživa v njej manj političnih pravic, kakor jih uživa Nemeč v Franciji ali Angliji. Ni svoboden tisti narod, kjer se odreka sama narodnost onim, ki nočejo slepo oboževati fašističnega režima. Zato nemška kultura danes ne živi v Nemčiji, temveč v Franciji, Švici, Čehoslovaški. Po taki »svobodi« Slovenci ne smemo stremeti.

Slovenci moramo biti svobodni narodno in politično in naša narodnost ne sme poznati sovraštva do drugih:

»Narod poleg naroda, ne več gospodov in hlapcev, ampak mirno tekmovanje in sodelovanje za pridobivanje najvišjih dobrin človeštva. To je končni smoter socializma, ki je vreden življenja, boja in dela najboljših mož in žen tudi slovenskega naroda.« (Dr. Lončar.) —lj.

kor ves razvoj življenja zahteva. Knjižica je pisana poljudno, stane pa samo 2 Din. To je prva brošura, ki je izšla v založbi »Oslobođenje«, Beograd, Kneginje Zorke ulica 19. V isti založbi bodo v kratkem izšle še nadaljnje Topalovičeve razprave o današnjem gospodarstvu in državi, nadalje prevođi: **Karl Marks**, Najamni rad i kapital; **Kautsky**, Temelji socializma, **Bebel**, Žena in socializem; originali: **Jova Jakšić**, Ustavno pitanje i Jugoslavija, **Sreten Jakšić**, Radnici i socialno osiguranje, **Petar Djordjević**, Istorija radničkog pokreta na jugu in še nekatera druga dela.

Roman iz španske državljanske vojne je napisal **Upton Sinclair**. Naslov romana je »No pasarán« (= Ne bodo prodrli), v katerem Sinclair mojstrsko opisuje boj mednarodne brigade pred Madridom. Sam Sinclair pravi o tej zadnji svoji knjigi: »To je moj odgovor Mussoliniju, ki je moje knjige prepoval, in Hitlerju, ki jih je dal sežgati.«

Dobra mladinska knjiga. V založbi Jugoslovske knjižarne je izšel slovenski prevod najboljšega mladinskega pisatelja **Ericha Kästnerja**, **Emil in detektivi**. To je knjiga, pisana za današnje mladino. Napeto zgodbo krasé in ponazorujejo dobre risbe. »Emil in detektivi« je bil tudi filman, v arhivu »Vzajemnosti« imamo tudi njegovo dramatisacijo, delo je izšlo že skoro v vseh jezikih in je prav, da ga bo zdaj lahko čitala tudi slovenska mladina. — Druga mladinska knjiga iste založnice **Franc Weiser**, **Najmlajši poročevalec**, je pa pisana prav v katoliško-bojnem duhu, ki se ne sklada z mladinsko duševnostjo.

—//—

IZ VZAJEMNOSTI

»Vzajemnost« v Zabukovci priredi 20. junija na vrtu s. Zupanca velik festival, na katerem bodo nastopili pevci, igralci in godbeniki tudi iz sosednih »Vzajemnosti«. Pričakuje se velika udeležba članov in članic iz Velenja, Celja, Hrastnika, Trbovelj in od drugod.

»Vzajemnost« se širi. Novi društvi »Vzajemnost« sta se ustanovili v Teznem in v Orehovi vasi—Slivnici pri Mariboru.

Koren Meta.

Dr. Živko Topalović, Privreda i politika. V tej brošuri obravnava pisatelj nove naloge, ki jih mora rešiti današnja družba in država: vedno večje poseganje države v gospodarstvo in s tem nujno potrebno reformo države, da bo mogla zadostiti svojim gospodarskim nalogam. V zvezi s tem je danes prvenstveno vprašanje, kdo in kako vlada v državi, kako se opredelí stranke napram socialnim in gospodarskim problemom. V zvezi s tem kritizira s. Topalović današnje šolstvo, ki nikakor ne vzgaja ljudi tako, ka-

Delavstva in sodobna šolstva

Č. V.

Kam z otrokom? To je najtežje vprašanje, ki si ga zastavlja v sedanji dobi delavec in delavka. V svojem mladostnem navdušenju in ljubezni si mladenič in dekle ustvarita dom ter zaželita otroka; sonce, ki ju bo gredo in vsak trenotek kazalo s svojim vikom in krikom njuno posebljeno ljubezen. Toda že pred otrokovim rojstvom pride skrb, kje dobiti stanovanje, kako prehraniti in obleči otroka? V tihem odrekanju se mnogokrat odpovedo prirodni želji po otroku. Sto in sto primerov iz njune okolice ju oplahi, da si ne upata novemu zemljanu dati življenje, ker vidita kako v kletnih ali podstrešnih stanovanjih z eno sobo gine pet, šest slabokrvnih, jetičnih otrok, ki nimajo ne kruha ne obleke. Oče je v službi, mati na delu in otroci sami doma, brez nadzorstva in nege rastejo kakor drevesca v gozdu, ki jim manjka sonca in zraka.

V pomanjkanju doraščajo in nosijo zarisano znamenje pomanjkanja vse življenje na svojem boleznem telescu in svoji spačeni duševnosti. Večkratna ponižanja in miloščne ubijajo v otroku ponos in samozavest. Otrok se čuti manjvrednega, je brez zaupanja v samega sebe in brez ponosa; čuti se berača, ki mora biti vedno ponižen, hlapčevski.

Iz takih otrok se ne morejo razviti krepki, zdravi in samozavestni državljani.

Po preizkušnjah in raziskovanjih je ravno v delavskih krajih 80% otrok, ki obiskujejo ljudsko šolo, v stanovanjih, ki imajo samo eno sobo, da živi v enem prostoru 5—10 oseb. Prav tako spita po dva ali celo več otrok v eni postelji. Posledica takih razmer je zelo razširjena tuberkuloza, slabokrvnost, bolezen zob i. dr. Do 44% otrok je ponekod bolehnih.

Zaradi takih razmer se število otrok v delavskih družinah krči in postajajo vedno bolj redke družine, ki bi imele pet ali več otrok. Starši se boje otrok in zato prevladujejo tudi v industrijskih krajih družine z enim, dvema ali tremi otroci.

Še za te imajo starši veliko skrbi, kako jih bodo spravili do kruha. V prejšnjih časih je deček s petnajstimi ali celo s štirinajstimi leti šel v tovarno, rudnik ali v obrt. Sedaj še odrasli nimajo dela ali pa delajo kakor n. pr. v naših premožovnikih samo 12—15 dni na mesec. V obrt se težko vrinejo, ker obrtniki še svojih otrok ne morejo zaposliti in jim iščejo zaslužka v tovarnah. Obrt je pač onemogla v konkurenci s tovarniškimi podjetji. V mestih, kjer imajo prilike in sredstva delavski otroci študirajo v meščanskih ali srednjih šolah v upanju, da dobe pozneje kako zaposlitev v poklicih, ki zahtevajo večjo izobrazbo. Sicer se sedaj že zahteva, da imajo meščansko šolo ali nižje štiri gimnazije vajenci v nekaterih ročnih poklicih n. pr. stavci, trgovci.

Življenje je vsak dan težje, ker je vedno več ljudi, delo je zaradi napredka tehnike vedno bolj sestavljeno, da zahteva več znanja. Stroji opravljajo težaška dela, za katera je bilo potrebno prej na tisoče delavcev (n. pr. nakladanje in razkladanje težkih tovorov). Družbeni odnosi so vedno bolj zapleteni in uradniška služba zahteva večjo izobrazbo. Tudi učiteljska in vzgojiteljska služba je vedno težja, ker s poglobljenim poznavanjem otroka in njegove duševnosti, se je pokazala potreba tudi globlje in širše izobrazbe za te poklice.

V katero izmed sedanjih šol naj pošlje delavec svojega otroka, ki je dovršil osnovno ljudsko šolo?

Prve štiri razrede ljudske šole mora dovršiti vsak otrok, ker v teh se mora naučiti gladko čitati, pisati in računati, nekaj malega iz zemljepisja in zgodovine ter poznavanja narode, toda vse to je šele pogoj, da dalje lahko študira. Kdor zna čitati, pravilno pisati in računati, tisti ima šele sposobnost, da si pridobiva sam znanje.

Po dovršenih štirih razredih ljudske šole so odprte otroku za nadaljnjo izobrazbo tri vrste šol, t. j. višja ljudska šola, meščanska šola in pa gimnazija. Sedanja višja narodna ali ljudska šola je po svojem učnem načrtu pol meščanska šola, pol gimnazija, samo da se ne uči v njej tujih jezikov. Višjo ljudsko šolo imamo uvedeno v polnem obsegu samo v Sloveniji, v drugih delih države so samo štirje razredi osnovne ljudske šole; zato nima ta šola pravega temelja in so tudi učencem višjih razredov zaprta vsa pota v druge šole. Učenec, ki je dovršil peti, šesti, sedmi ali osmi razred ljudske šole, lahko vstopi samo v 1. razred meščanske šole ali gimnazije, ako ni že prestar. V gimnazijo sme vstopiti samo do 13. leta.

V krajih, kjer so meščanske šole ali gimnazije, nimajo več ljudske šole višjih razredov, ker vsi sposobnejši učenci odidejo na druge šole. V Ljubljani n. pr., kjer je preko 4000 učencev v ljudskih šolah, nimajo nobenega sedmega ali osmega razreda.

Da odhajajo učenci raje na meščanske šole in gimnazije, je vzrok v tem, da se na teh šolah več učijo in da je po zakonu o državnih uradnikih priznana za državno službo izobrazba na teh šolah, n. pr. za poštarje, železniške uradnike i. dr. Druga pot, ki jo lahko ubere otrok na potu izobrazbe je meščanska šola, ali iz te ne more na nobeno drugo šolo kakor na srednjo tehnično in na trgovsko akademijo. Na gimnazijo vstopi lahko samo v prvi razred; ali pa dela izpite po vrsti za prvi, drugi, tretji ali četrti razred, toda v tem primeru mora plačati trikratno šolnino.

Zaradi tega se mora otrok že z 10. letom odločiti, v katero šolo bo šel. V tej dobi pa še niso pri otroku izoblikovane duševne sposobnosti, da bi se lahko odločil sam in tudi učitelji še ne morejo ugotoviti, za katere predmete je

T O I N O N O

Socialistična mladinska internacionala v boju za svobodo Španije. V Amsterdamu je zborovala socialistična mladinska internacionala. Najprej je poročal generalni tajnik socialistične mladine Španije Carillo; ta mladinska zveza šteje 300.000 članov! Po Carillovem poročilu je mladinska internacionala sklenila več ukrepov za podporo boja španskega ljudstva.

Bolnica socialne internacionale za španske ranjence. Socialistična in strokovna internacionala sta s svojimi sredstvi ustanovili bolnico za ranjence mednarodne brigade in španske vladine vojske v Onteniente v Va-

lenciji. V bolnici se na mesec oskrbuje do 2.500 ranjencev.

1.600.000 funtov šterlingov (480 milijonov dinarjev) izkazuje letnega dobička angleška veletovarna Vickers & Co. Ta tovarna izdeluje vojni material.

Na Kitajskem so zgradili prvo tovarno za automobile, ki pa bo spočetka mogla izdelati samo sto tovornih avtomobilov letno.

Čevljarke za 14 milijonov dolarjev (to je približno 650 milijonov dolarjev) bodo poklonili kanadski industrijalci in pridobitniki ob priliki kronanja angleški kraljici. Čevljarke bodo na gosto pošiti z diamanti in rubini. S tem denarjem bi lahko v Sloveniji odpravili vso krizo in lbedo.

Koliko porabijo Švicarji? Švicarji dajo po-

vpredno letno za pijače (vino, mošt, pivo, žganje), 635,563.600 šv. frankov, za mleko 370 milijonov, za kruh 245 in za šolstvo 234 milijonov šv. frankov. (ISA.)

Kdo je ISA? To je internacionala socialističnih nasprotnikov alkohola; njen sedež je v Stockholmu, predstolici Švedske

Mnogoženstvo hočejo zopet uvedti v Nemčiji. V to svrhu se vrši propaganda, da naj močje poleg zakonitih žen vzdržujejo po možnosti tudi »postranske« žene, da bi se število prebivalstva čimprej zvišalo.

Da ni treba graditi ženskih bolnic, je odredila berlinska vlada, da pripravijo vsem ženam, naj rodé doma, da s tem »utrde domače ognjišče«. Porod v bolnišnici se pa označuje za »antipatriotični« postopek.



Pozor – veliko pranje je skupno pranje

Krpe za čiščenje in drgnenje se mešajo med ostalim perilom — kako lahko se na ta način prenesejo nevarne kali in nesnaga. Zato: Schichtov Radion za veliko pranje. Pri kuhanju razvija na milijone kisikovih mehurčkov, ki prodirajo skozi perilo, ga temeljito operejo in uničijo vse bolezenske kali.

SCHICHTOV

RADION

pere vse higijenično čisto



posebno nadarjen. Pokaže se že neka splošna nadarjenost, ne pa posebni duševni darovi, da bi mogli z gotovostjo reči: otrok je nadarjen za te in te predmete. Nadarjenost za poedine predmete se pokaže še-le v trinajstem do petnajstem letu, to je v dobi, ko po sedanjih odredbah otrok že v rednih razmerah dovrši ljudsko, meščansko ali nižjo srednjo šolo. Med sedanjimi šolami pa ni mogoč prehod iz ene v drugo, tako, da tisti, ki je prišel v eno izmed teh, ne more prestopiti v drugo. Zato so v mnogih modernih državah uredili šole tako, da so za vse učence enake šole do štirinajstega ali petnajstega leta in sicer obiskujejo otroci štiri do pet let ljudsko šolo, kjer se nauče čitati, pisati in računati ter tri do štiri leta nižjo srednjo šolo, kjer se poglobi znanje v narodnem jeziku, da se nauče pravilno govoriti in pisati, v poznavanju domače zemlje in en tuj živ jezik. To je enotna nižja srednja šola. Učenec, ki je redno dovršil vse razrede, jo konča s 14. ali 15. letom in je že toliko zrel, da se odloči, za kateri poklic je sposoben. Odločitve pa ni mogoče prepustiti trenutnim nagnenjem, temveč jo je treba prej dobro premisliti; zato bi morali imeti posebne poklicne posvetovalnice, kjer bi na podlagi otrokovih želj in nagnenj, izjav staršev in učiteljev, zdravniškega pregleda in posebne dušeslovne preizkušnje ugotovili, za kateri poklic je otrok sposoben in ako ima možnost zaposlitve v tistem poklicu. Ti pregledi in nasveti bi morali biti obvezni in brezplačni za vse otroke. Po dovršeni enotni nižji srednji šoli ima že otrok sam nekoliko pregleda po poklicih in tudi duševni darovi za posebna umska področja se že do te dobe pokažejo, tako da se otrok sam zavestno odloči, kam bo šel. Sedaj odloča pri izbiri poklica in šole slučaj, namreč oče, mati ali kateri sorodnik ali znanec tako svetuje.

V mestih in industrijskih krajih so naši delavski mladini dostopne poleg ljudskih še posebno meščanske šole. Od skupnega števila 9273 vseh učencev in učenk na meščanskih šolah v šolskem letu 1935/36 je bilo delavskih otrok 3105, to je ravno ena tretjina vseh otrok. Po tem se vidi, da je meščanska šola v primeri z drugimi šolami in številom otrok iz drugih stanov v prvi vrsti šola delavske mladine.

Meščanska šola je po svojem namenu in morala bi biti tudi po svojem ustroju, načinu dela pravo vzgajališče za vse ročne poklice, ki zahtevajo višjo splošno izobrazbo.

Na tej šoli bi morali učenci pridobiti nekoliko globljo izobrazbo in poznavanje narodnega jezika, da bi znali pravilno ustmeno in pismeno izražati svoje misli ter pridobili ljubezen do svojega materinega jezika. Iz računstva bi se morali naučiti vse važnejše gospodarske račune, posebno proračune za poedina obrtniška dela in pa račune in poznavanje občinskega, državnega in narodnega gospodarstva. S tem se vzgajajo razumni in zavestni člani gospodarskih, upravnih, družbenih zajednic. Iz zemljepisja naj

bi spoznali učenci predvsem našo državo ter njeno gospodarsko in kulturno povezanost s sosednimi državami. Prirodopis in prirodoslovje naj v učencih vzbudita razumevanje za vse prirodne pojave in načine njih izkoriščanja v korist človeške družbe.

Ne véde same, temveč spoštovanje in ljubezen do človeka in njegovega dela, je smoter pouka ter razumevanje človekovega boja z lastnimi nagoni in s prirodnimi silami za dosego lepšega življenja poedinca vsega človeštva.

Sedanja meščanska šola je po svojem učnem načrtu tako obremenjena, da ne more niti v pouku doseči svojega smotra, še manj pa pri vzgoji, zato je pri sedanjem šolskem sistemu najbolj prizadeto delavstvo, ki ima sorazmerno največ otrok na meščanskih šolah.

V srednjih šolah, na gimnazijah, je bilo v šolskem letu 1935/36 10.861 učencev in učenk, od teh je bilo 1025 delavskih otrok, t. j. približno ena desetina vseh učencev. Delavstvo ne more pošiljati svojih otrok na srednje šole iz naslednjih razlogov: a) Izdatki za šolnine, knjige in druge šolske potrebe so tako visoki, da jih delavec ne zmora.

b) Osemletno šolanje je predolgo in starši žele, da pride otrok čimprej do službe. Z dovršeno srednjo šolo pa ima prav tako malo možnosti zaposlitve kakor z dovršeno meščansko ali nižjo srednjo šolo. Za popolno šolanje na vseučilišču nimajo starši iz delavskih slojev zadostnih sredstev.

c) Mladina, ki študira na srednjih šolah, se odtuji ročnemu delu in posredno tudi tistim, ki ga opravljajo.

Da je srednja šola nekako tuja našemu narodu je vzrok v tem, da se je v njej ohranil še duh iz dobe, ko so jo smeli obiskovati samo plemenitaški sinovi in tisti, ki so se pripravljali za duhovnike, torej samo svobodni ljudje. Podložnikom ni bilo dovoljeno študirati. Prav bi bilo, da bi se mladina v srednjih šolah in višjih šolah dvignila k višjemu in širšemu duševnemu obzorju, ki bi moralo biti obenem podprto z globoko ljubeznijo do vsega, kar je lepo in dobro, posebno pa z ljubeznijo do lastnega ljudstva in njegove kulture, ki mora biti izhodišče in smoter vsega šolskega dela.

Nekateri menijo, da je naloga gimnazije, da vzgaja voditelje naroda. Šola ne more vzgajati voditeljev, ker za voditelja je treba posebnih prirojjenih umskih in moralnih sposobnosti, temveč daje samo izobrazbo in oblikuje sposobnosti otroku, da se usposobi za težja umska dela, t. j. za znanstveno, umetniško, gospodarsko delo, za delo v poklicih. Komu je narava dala posebne sposobnosti ene ali druge panoge, se pokaže ob delu samem.

Naj bo strokovnjak, učenjak, umetnik ali voditelj v kateremkoli delu, mora imeti globoko ukoreninjeno ljubezen in zavest dolžnosti do ljudstva.

Sedaj se ubija otroku v glavo od ljudske šole dalje, da se mora učiti zato, da mu ne bo treba delati. Dijak se tega tudi drži, včasih že kar v šoli, češ, kaj bi čakal na brezdelje še-le po študiju, ako se da vsaj malo počivati že sedaj na račun, ko bo po dovršeni šoli gospod.

Mladina čuti, kako so ročni poklici izkoriščani, zato želi priti v pisarniško ali uradniško službo. Tisti, ki so dovršili meščansko ali nižje štiri razrede, gredo rajši v pisarne kakor v obrt in še celo učenci strokovnjaških šol si žele priti v uradniške službe, kjer jim ne bo treba vršiti strokovnega dela, za katerega so se pripravljali; to opazujemo pri učencih trgovskih, kmetijskih, gozdarskih in tudi tehničnih šol. Tisti, ki so dovršili srednje šole ali celo univerze, zahtevajo takoj službe v svoji stroki, ker so dovršili študij. Poznajo predvsem svoje pravice in dolžnosti, ki jih ima narod, država do njih, ne pa obratno. Vsako leto študija stane ljudstvo precejšnje vsote, ki jih je moralo ustvariti samo produktivno delo na polju ali v delavnici. V zadnjih letih je tudi med to mladino prišlo spoznanje in dijaki prihajajo kot enakopravni ročni delavci v delavnice, da se spoznajo z načinom dela in življenja našega ljudstva. Ti so se sami vrnili iz krogov, v katere jih je zapeljalo sedanje mestno šolsko življenje zopet med narod. Kar so napravili poedinici, to naj bi napravili vsi. Kdor hoče imeti vodilno funkcijo, in hoče sam ukazovati, naj se nauči prvo ubogati in sicer ubogati ob težkem in trdem delu.

V Nemčiji, ki nam sicer nikakor ni ideal s svojim fašizmom, so uvedli obvezno enoletno delovno službo za vse, ki dovrše srednjo ali visoko šolo, za moške in ženske in šele nato dobe državno službo. Dijakinje ne dobe niti zrelostnega izpričevala, dokler ne opravijo te obveznosti. Tako delo je samo za zunanost, ako ni združeno z globokim naravnostnim čutom dolžnosti do delovnega ljudstva, ljubezni in spoštovanja do dela samega.

Potrebno je poudarjati **d e m o k r a t i č n o** vzgojo posebno pri nas, ker je slovenski narod po svoji družabni sestavi, po svojem gospodarstvu večinoma tako enoten, da nimamo velikih razlik; skoraj vsi živimo od lastnega dela. Iz tega sledi, da bi morali celoten sestav našega šolstva preurediti našim potrebam primerno in sicer prvo po zunanji organizaciji, drugo po učni snovi in načinu pouka in tretje po duhu, ki naj vlada v naših šolah.

Glede prvega se moramo držati načela, da izobrazba in vzgoja vsega ljudstva ni samo pravica temveč tudi dolžnost države, zato je potrebno preurediti vse šole tako, da so vsem dostopne in da se lahko vsak izobrazuje do najvišje možnosti, ako ima zato sposobnosti. Sedaj so srednje šole samo v večjih mestih. Delavstvo iz industrijskih središč v Zagorju, Trbovljah, Hrastniku, Senovem, Mežici in Jesenicah ne more pošiljati otrok v srednje šole, ker nima zato denarja. Meščanske šole, ki so v teh krajih, ne zadoštujejo, ker nimajo sposobni učenci možnosti, da bi dalje študirali, kar smo že zgoraj omenili.

1. V vsakem kraju bi morala biti osnovana ljudska šola, ki bi trajala štiri leta. Kjer so sedaj popolne višje ljudske šole ali meščanske ter nižje gimnazije, naj bi se namesto teh ustanovile **enotne nižje srednje šole**, ki bi imele štiri razrede in bi bilo v njih šolanje obvezno in brezplačno. To ne bi nič izpremenilo na dosedanji osemletni šolski obveznosti, ki je pri nas že uvedena in se izvaja; dana bi bila možnost, da se otrok v domačem kraju šola do štirinaj-

steža ali petnajsteža leta in je pod nadzorstvom staršev, ki nimajo posebnih stroškov za vzdrževanje v mestu. — Otroci ne bi izgubljali let s prehodi iz šole v šolo kakor je to sedaj, ko gre v srednjo ali meščansko šolo po dovršenem četrtem, petem ali celo šestem razredu ljudske šole in izgubi pri tem eno do tri leta.

Zavest skupnosti in enakosti bi se dvignila med mladino, ki bi živela in se učila do dobe dozorevanja iste snovi v isti šoli. V dobi med dvanajstim in petnajstim letom se ustvarjajo trajna prijateljstva, ker se v tem času mladina osamosvoji in išče zaslonbe pri sebi enakih.

2. Narodni jezik, zemljepis in zgodovina ter deloma računstvo bi bilo v vseh teh šolah enako, drugi predmeti bi pa morali vpoštevati še krajevne gospodarske potrebe dotičnega kraja, da bi se mladina uživala v življenjske in delovne razmere svojega okoliša. Posebno nadarjenim učencem naj bi se nudila možnost, da se uče še tujih jezikov, kakor nemščine, francoščine, ruščine, angleščine in tudi latinščine.

Način pouka bi moral biti tak, da bi mladino navajal na samostojno in aktivno delo pri učenju, da bi se učenci naučili čimprej se sami učiti.

To je nujno potrebno, ker je sedaj običaj na vseh mestnih šolah, ljudskih in srednjih šolah, da imajo otroci inštruktorje; na srednjih šolah jih ima, posebno v nižjih razredih, gotovo nad 50% učencev. Delavec ne more plačevati še posebnih ur, zato je dolžnost šole, da uredi pouk tako, da bo srednje nadarjen učenec lahko shajal brez pomoči.

3. Poleg umskega dela bi morali učenci vršiti nekaj ročnega dela in sicer v zvezi s poukom samim, da si sami pripravljajo učila in delajo z njimi poskuse, zato bi morale na vseh šolah biti delavnice, v katerih bi se učenci vežbali v izdelovanju orodja, ki ga rabijo pri pouku in si s tem pridobe ročno spretnost.

V vsem delu pri pouku in v delavnici naj se čutijo učenci enaki ročnemu in umskemu delavcu, ki mora vršiti svoje delo v korist skupnosti, ki ji je za uspeh tudi odgovoren.

Duh enakosti, demokracije naj vodi vso vzgojo in pouk. Učenci naj bodo soodgovorni za uspeh učenja in dela. Razredna samouprava naj bi skrbela predvsem zato, da vsi učenci izvrše svoje dolžnosti pri pouku in delu.

Po dovršeni enotni nižji srednji šoli bi lahko učenci po posebnem pregledu v poklicni posvetovalnici in na osnovi uspeha v šoli, šli v višje srednje in strokovne šole, to je višje gimnazije, trgovske, obrtne, kmetijske, rudarske, gozdarske, tekstilne, industrijske in druge šole. V dobi štirinajstih, petnajstih, šestnajstih let je otrok že dovolj razvit, da se odloči za poklic.

Posebno nadarjeni siromašni učenci bi morali dobiti podpore, da lahko dovrše tudi višje šole in univerzo. Tako bi bila odprta pot do najvišje izobrazbe tudi delavskemu otroku, ako ima zato potrebne umske sposobnosti.

V višjih strokovnih šolah dobi mladina šele zaključeno izobrazbo, ki jo usposobi za izvrševanje poklicnega dela. Tudi delavska mladina si mora priboriti dostop v vse šole in vse poklice, da bo s svojim socialnim čutom ublažila socialne boje sedanje dobe in pomagala tudi šibkejšim slojem do lepšega in boljšega življenja.

ESPERANTO PAGO

»La suda stelo«. Izšla je 2. štev. mesečnega glasila jugoslovanskih esperantistov »La suda stelo«, katera je vsebinsko zelo bogata. Posebno naj omenim uvodni članek, kateri je izšel izpod peresa dr. Ivo Lapene, v katerem obravnava neenakost »nevtralnih« esperantistov in jih do potankosti analizira. Posebno obsežna »La laborista paŝo«

je zelo zanimiva s sledečo vsebino: Proleta esperantizmo; IV. čefa jarkunveno de Laborista Esperanta Societo en Zagreb; poročilo Zamenhofovega večera iz Ptujia in Richard Dehmel-ova pesnitev »La laboristo«. Sledi kronika za začetnike. — List priporočamo vsem delavcem esperantistom. Pišite, da vam pošljejo eno številko na ogled na naslov: »La suda stelo« Slov. Brod.

Ljubljana. Esperanta sekcio. Dne 3. IV. se je z uspehom končal tečaj Esperantskega

jezika za začetnike, kateremu so naši sodruzi z zanimanjem in vztrajnostjo sledili. Za izpopolnitev v jeziku, kar je predpogoj za uspešno nadaljnje delo, se je otvoril takoj 10. IV. nadaljevalni tečaj, katerega obiskuje povečini vse naše članstvo. Vsakotedenski sestanki, kateri se vrše v sobotah od 20. ure dalje, so polnoštevilno obiskani (20 do 30 članov).

Esperanto servu al unuigo de proletaro!

Strumnost, paradnost, uniformiranost, duhovna praznosta fašizma ugaja gospodovalnim naturam vseh dežel. Popolnoma se strinjajo s tem, da je delavec poceni in da mora ubogati, da se znanost in umetnost ne šopirita, da se uporabi, nezadovoljniji brez dolgih procesov pobesijo. Demokratična republika ali ustavna kraljevina se zdi tem ljudem prava anarhija v primeri z brutalnim absolutizmom prejšnjih časov. Velik uspeh fašizma v Italiji in Nemčiji in slična gibanja v sosednih državah dokazujejo, da je človek s svojim lastnim avtomobilom ali brez njega v bistvu surovina, ki se mu zdé človečanske pravice in skrbstvo za slabotne zelo nadležno, če slučajno sam ne spada med prizadete.

Fašizem pomeni: delavsko gibanje nasilno zatreti in to

nasilje prikriti s krinko nacionalne solidarnosti; simulirati državni socializem, v resnici pa upravljati državo z gospodarskim svetom, v katerem sedé sami izbrani milijonarji; ustanoviti »delovno fronto«, v resnici pa dobavljati kapitalistom in veleposesnikom poceni delovno moč. Nacionalni socializem! Delavske voditelje preganjajo, mučijo in moré; kmete in obrtnike zasipajo s prisilnimi davki, delavcem kradejo plače, brezposelnim črtajo podpore, mladino spravljajo v maršbataljone. Kaj je prva in zadnja ideja vsakega fašizma? Da bandit zveže roke delavcu. Ob popolni prepovedi vsake svobodne besede lahko potem fašisti izročajo javne obrate privatnim kapitalistom, fonde socialnega zavarovanja kapitalističnim podjetjem, ki so v stiski, rezerve hranilnic pa med organizacije rjavih srajc.

ŠPANIJA

(Geografsko-zgodovinska slika)

Podnebje, zemlja, način preživetja, tisočletna zgodovina oblikujejo različne značaje narodov. Španci se v marsičem razlikujejo od drugih narodov, ker so tudi živeli in živé v precej drugačnih razmerah kakor druga evropska ljudstva.

V Španiji sta se spopadli Afrika in Evropa in ko so Španci končno le zmagali nad Maori, je ta večstoletni boj zapustil v njih globoke sledove. Ali se ne bi popolnoma drugače razvili, če bi bila njihova zibelka v Kopenhagenu ali v Švici? Ali ne bi bili tedaj docela navadni danski ali švicarski smrtniki?

Poglejmo najprej zemljepisno karto Španije! V Italiji na pr. gre gorovje skoro v ravni črti od severa proti jugu in

deli deželo v dve polovici, omogoča pa, da se z obeh strani gradé ceste, ki vežejo razne predele države.

V Španiji pa se razteza več gorskih verig od vzhoda proti zahodu. Ta gorovja popolnoma ločijo posamezne pokrajine, ki so zato živéle zelo različno življenje in si ustvarile zelo različno kulturo. In večkrat neumljive zastoje v državljanski vojni, ki jo vojuje španski narod že skoro leto dni s fašisti, boste razumeli šele, ko dobro pogledate španski zemljevid.

Na severu so Pireneji. V ravni in neprekinjeni črti se vlečejo 400 km od atlantskega oceana do sredozemskega morja. Niso tako visoki kakor švicarske Alpe in bi zato človek mislil, da jih je lažje prekoračiti. Je pa prav narobe.

Slučaj Guernice nam najbolj nazorno kaže, kako globoko je že padla morala današnje človeške družbe v takozvanih avtoritarnih državah. Vsak pravičen in pošten človek obsoja vojno, tudi državljansko, in vsi visoko izobraženi humanisti so si edini v tem, da vojna ni edino in neobhodno sredstvo za reševanje mednarodnih sporov, ker bi se mogli vsi spori pri malo dobre volje tudi mirnim potom rešiti. Kjer pa so vojne kljub temu izbruhnile, je stopila v veljavo takozvana Ženevska konvencija iz leta 1864., sprejeta po vseh državah, ki narékuje človekoljubno ravnanje z ujetniki, prepoveduje rabo gotovih morilnih sredstev, nepotrebno uničevanje kulturno važnih objektov, prepoveduje obstreljevanje neutrujenih mest in napade na civilno prebivalstvo, zlasti na žene in otroke. To je veljalo kolikor toliko tudi v svetovni vojni. Danes pa vidimo, da se gotove sile na to konvencijo požvižgajo. Španska državljanska vojna je za to najbolj žalosten dokaz. Svet se je zgražal že lansko leto ob napadu na Abesinijo. Iberski Baski pa vendar niso Abesinci, temveč kulturni in zelo vneti katoličani, ki se borijo za končno osamosvojitve svoje cveteče države. Zlati narodi, ki so se še nedavno morali sami boriti za svojo nacionalno svobodo, morajo z njimi simpatizirati. A kaj doživljamo? To, kar je Abesincem Aksum, Hrvatom Marija Bistrica, Špancem Montserrat, to je Baskom Guernica, narodna svetinja, priča najstarejše kulture Baskov, njihova najpriljubljenejša božja pot k Mariji guerniški, kjer so ljubosumno čuvali davno pričo svoje nekdanje samostojnosti, staro

skupščinsko poslopje Baskov. Nekega solnčnega dne, koncem aprila, se je prebivalstvo iz okolice Guernica kljub zamolklemu grmenju topov, ki se jih je slišalo iz daljave, zbralo v mestu na tržni dan. Ob štirih popoldne pa se nenadno pojavi nad mestom 20 do 30 težkih sovražnih avijonov-bombarderjev, ki so začeli na preseščeno in nezavarovano mesto metati težke bombe, da je bilo v nekaj trenutkih vse mesto v dimu in ognju. Tekom dobrih dveh ur so opravili svoje zločinsko delo tako temeljito, da ni niti ena hiša ostala cela. Očrnele ruševine štrle v nebo, kjer je še malo prej bilo lepo in prijazno mesto, pod njimi je pa pokopano sto in sto ljudi, največ žensk in otrok. Ko so prebivalci v paničnem strahu bežali na vse strani, ven v polje, da bi jih podirajoče se hiše ne podule, so jih sovražna letala trdovratno zasledovala, čisto nizko leteč in so jih obstreljevala s svojimi strojnimi. Še za posamezniki so vprizarjali lov in jih ubijali. O tem je pričala veliko število trupel zunaj mesta, ki so jih pogodile krogle iz letalskih strojníc. Ko je bilo vse porušeno in vse pobito, kar se je še premikalo, so ob sedmih zvečer sovražni bombarderji zopet izginili. Prileteli so izza Francove fronte, na njih so se mogli razpoznati znaki gotovih držav, ki pomagajo generalu Francu, a tudi bombe, ki so jih metali, pričajo o izvoru. Priče tem strahotam so bili ne samo preostali Baski sami, ampak tudi mnogi inozemci, ki se nahajajo na njihovi strani, med njimi več časopisnih poročevalcev. Najbolj zgovorna priča so pa ruševine Guernice. Po vsem svetu se je raznesel

splošen glas ogorčenja. Šele čez par dni so se oglasili tudi Francovi simpatizerji. Pa ne da bi obžalovali ali se opravičevali, ampak čisto po njihovem; z brutalnim cinizmom so začeli trditi, da so Baski sami podminirali in porušili Guernico, da bi mogli potem nje obdolžiti. In ljubljanski »Slovenec« jim je pridno pritrdjeval in je kar pol svoje strani uporabil za podrobno opisovanje, kako so »rdeči« rušili svojo Guernico in pobijali svoje ljudi. To je bilo celo župniku iz Guernice, ki je bil sam priča pokolju, preveč, in je celemu svetu napotil plameneč protest. Vse francosko katoliško časopisje je ostro obsodilo ta barbarizem, kakor tudi sam kardinal Verdier. Na številne interpelacije v tej zadevi v angleški zbornici, je zunanji minister Eden izjavil, da je angleška vlada v tem slučaju popolnoma na strani angleškega javnega mnenja in da bo skušala podvzeti korake, da se v bodoče kaj takega ne ponovi. Ob italijanskem zavojevanju Abesinije je »Slovenec« pisal, da je dobro, če se ta »divji« narod civilizira in privede v naročje matere katoliške cerkve. Kaj pa Baski? Mar so oni tudi kak divji narod? Mar so oni pogani? Mar niso zvesti katoličani, kakor jih ima cerkev le še malo! Komu je potrebno, da se jih psuje z »rdečkarji«, če se bore za svojo samostojnost? Mar je to tudi kaka tajna zapoved iz Vatikana? Kaj pa potem oni katoličani, ki se s tem ne strinjajo? V čigavi službi je torej »Slovenec«? Komu služi cinizem kot moralna dobrina? Katera stran bolj ogroža svetovni mir? Kdo torej ruši vero?

—//—

Alpe so sicer višje, toda tudi širše in se zato dajo na njih graditi ceste, ki se počasi dvigajo in spuščajo. Pireneji so pa največ 100 km široki; njih prelazi so zato zelo strmi tako za človeka kakor za osla. Inženerji, ki so gradili železniško zvezo Španije s Francijo, so to dobro opazili in gresta zato obe progi, ki vežeta Madrid in Barcelono s Parizom, ob atlantskem oceanu in ob sredozemskem morju. Alpe pa reže polno predorov. Radi te neprehodnosti gorovja na severu so ohranili svoje posebnosti od pradavnih časov do danes slavni Baski.

Baski imenujejo sami sebe Evskdunake in svojo deželo Evskera. Učenjaki imajo o izvoru tega svojevrstnega, najstarejšega naroda v Evropi več teorij; njihov jezik, ki ni prav nič podoben ne španskemu, ne francoskemu, bi kazal na to, da je njihova domovina v Aziji, ker je precej podoben jeziku čerkezov, ki prebivajo na Kavkazu. Gotovo je to, da so Baski trden, odporen rod izvrstnih ribičev, mornarjev, in železno vztrajnih delavcev. Njihovo glavno mesto je že v 6. stoletju postavil neki gotski kralj. Baski, ki jih je okrog 800.000, prebivajo na ozemlju med biskajskim morskim zalivom na severu in med visokim gorovjem, ki zapira njihovo deželo na jugu in vzhodu. Baski so pokazali tudi v sedanji vojni proti mednarodnemu fašizmu junaško žilavost.

Tudi neodvisna republika Andorra s 5.000 prebivalci je ohranila svojo samostojnost, ker leži visoko v gorovju in jo veže z drugim svetom samo ozka steza. Njena glavna vas Andorra šteje 600 ljudi. Andorra se upravlja sama že nad 800 let.

Kakor ločijo Španijo na severu Pireneji od Francije, kakor zapira astursko-kantabrijsko pogorje deželo Baskov, tako tudi druge gorske verige proti jugu kakor Sierra Nevada, Sierra Morena itd. delé Španijo v več samostojno živečih pokrajin. Kajti smer gorovij določa naravno tudi tok španskih rek. Vse izvirajo na visoki planoti in se z veliko brzino preko polno slapov iztekajo v morje. Ker na španskih visokih pogorjih kmalu skopni sneg, te vode kmalu upadejo in v dolgih, suhih poletjih se največje reke spreminjajo v ozke potočke. Izjeme tvorijo deloma le reke Tajo (izgovori Tahó) in Guadalquivu od morja do Seville.

Veliki srednji del države sestoji iz visoke planote, ki jo pa visoko gorovje Sierra de Guadarrama spet deli na dve polovici: staro in novo Kastilijo. Kastilija, ki pomeni po naše deželo gradov, je prav lepo ime. Toda življenje v nerodovitni Kastiliji je trdo. Že pred 2000 leti so bili Rimljani mnenja, da bi morala ptica, ki bi hotela preleteti Kastilijo, nositi s seboj vode in hrane, če ne bi hotela umreti od žeje in lakote. Kajti gorovja, ki obdajajo to visoko planoto, so dovolj visoka, da zadržujejo oblake, ki se dvigajo s Sredozemskega morja in atlantskega oceana. Posledica tega je, da trpi Kastilija devet mesecev pod peklensko vročino, druge tri mesece je pa izpostavljena mrzlim in suhim vetrovom, ki neusmiljeno brijejo po goli planoti brez gozdov. Od živali vzdržé tu samo ovce. Edina trava, ki uspeva, je esparto-trava, ki je tako trda, da pletejo iz nje košare. Velik del te planote se ne razlikuje mnogo od puščave. Tako bo vsak razumel, zakaj ima Španija mnogo manj prebivalcev kakor Anglija, ki je po obsegu mnogo manjša. Revščino teh krajev dobro razodeva slavno delo »Don Kihot«, ki ga je v slovenskem prevodu izdala »Slov. Matica«. Junak tega romana Hidalgo ima ponosno ime Don Quijote de la Mancha. La Mancha (izgovori manča) ali arabska al manša ne pomeni nič drugega kakor divjo pustinjo. Tako znači ime junaka »gospodar pustinje«. Poleg nenaklonjene narave so pa Španci trpeli še pod tem, da je pripadala še tista nehvaležna zemlja cerkvenim in drugim veleposestvom. Povprečni Španec z vso svojo družino je imel zato toliko premoženja, da je lahko vse skupaj naložil na enega oslička.

Bogat pa je iberski polotok na rudah: zlato, srebro, bakru itd. Ta naravna bogastva so vzbujala poželenje sosedov že pred dva tisoč leti. Ko se je Sredozemsko

morje spremenilo v torišče boja med afriško Kartago in Rimom, se tudi Španija ni mogla več izogniti svoji usodi, da sta se na njenih tleh za njene naravne zaklade tepla tuja roparja. Komaj sta izginila ta dva, ko so divja plemena s severa uporabila Španijo kot prav primeren most za prehod iz Evrope v Afriko.

Potem se je v 7. stoletju nekemu arabskemu roparju zasanjalo, da bi bilo dobro, če bi se podal na velik roparski pohod po svetu. Čez sto let so ta divja plemena osvojila vso severno Afriko in 711. leta se je njihov poveljnik Tarik podal v Evropo, ko je izkrcal svoje vojake v Gibraltaru. Od te slavne pečine, ki jo imajo zadnjih dvesto let Angleži v rokah, je prodiral dalje v Španijo.

Španci so se hoteli upreti temu afriškemu navalu. Toda sama geografija njihovega polotoka je preprečila vsako enotno, sklenjeno akcijo. Ovirale so jih gore in oviral jih je separatizem, ki se je razvil pri vsakem španskem plemenu, ki je živel sam zase v svoji dolini ali soteski. Da bomo to bolje razumeli, naj omenimo, da je še danes pet tisoč španskih vasi, ki niso direktno zvezane niti med seboj niti z zunanjim svetom. Mavri, čeprav divje ljudstvo iz afriških pustinj, so premagali Špance, ker so bili pod enotnim vodstvom in so navdušeno krvaveli za Alahovo vero in svojo skupno moč. Španska plemena so se pa borila vsako zase, in so se med seboj postrani gledala, namesto da bi združeno nastopila proti skupnemu sovražniku.

Sedem stoletij španskih vojn z Mavri je nepretrgana veriga medsebojnih izdajstev posameznih krščanskih poglavarjev v korist Mavrov. Prodiranje mohamedancev se je ustavilo šele ob odporu Francozov, ki so pa prepustili Španijo njeni usodi.

Sicer so pa Mavri neizmerno mnogo koristili Španiji. Njen južni del so spremenili v pravi vrt; ti ljudje iz puščave so znali ceniti vodo in ljubili so drevesa in rože, ki so jih morali v svoji pravi domovini tako pogrešati. Cordova so si izbrali za prestolnico in to mesto je šteló 900 javnih kopaljšč, preden so ga spet zavzeli katoličani. Pod katoliškim gospodstvom je padlo prebivalstvo Cordove z 200.000 na 50.000, število javnih kopaljšč pa z 900 na nič. Mavri so zgradili celo mrežo prekopov za namakanje zemlje in vpeljali pomaranče, dateljne, sladkorni trs, bombaž. S prekopji iz reke Guadalquivir so dolino med Cordovo in Seville spremenili v »huerto«, velik vrt, na katerem so tedaj kmeti štirikrat na leto spravljali žetev. Povabili so inženerje v deželo, gradili univerze, na katerih so znanstveno študirali poljedelstvo in druge praktične vede, in sezidali so edine ceste, ki jih ima Španija še danes. Mavri so prinesli zaostali katoliški Evropi matematiko in astronomijo in tudi dela starih Grkov so spet odkrili Evropi. In še eno moč so znali dobro izkoristiti: namesto da bi Jude zapirali in preganjali, so jim dali popolno svobodo, da so s svojimi organizatoričnimi in trgovskimi sposobnostmi delali za napredek dežele.

In potem se je zgodilo tisto neizogibno. Skoro vsa Španija se je pokoravala njihovi vladi, s strani katoličanstva jim ni grozila nobena resna nevarnost. O tem raju na svetu se je raznesla vest še med druga arabska in berberska plemena, ki so še trpela žeje in pomanjkanje v afriških puščavah. Ker je bilo mohamedansko gospodstvo vedno avtokratično, je zavisel njih uspeh ali neuspeh od sposobnosti ene same osebe. Dinastije, ki so nastale iz zdravih, medvedje močnih kmetov, so kmalu propadle v vedno večjem razkošju. Drugi zdravi in močni kmetje, ki so se še potili za svojimi volí, so z zavistjo gledali na razkošno življenje v Alhambri in Alcázarju. Začele so se zarote, umori, državljanski boji, cele družine so bile iztrebljene in drugi so sedli na njihova mesta. Na severu so se pa začela prebujati posamezna španska plemena, ki so se počasi privadila, da so slišala na imena Castilla, León, Aragón, Navarra, Katalan itd. Iz te prebujene zavesti so začele nastajati majhne države in končno so sklenili,

da vsaj začasno pozabijo na medsebojne prepire, da preženejo Mavre. Ta skupnost se je izrazila tudi v tem, da se je kralj Ferdinand aragonski oženil z Izabelo kastijsko.

V tej veliki vojni z Mavri se je bilo nad tritisoč krvavih bitk. Cerkev je izpremenila nacionalno osvobodilno vojno v versko vojno in s tem pahnila Španijo v nesrečo, ki jo morajo občutiti Španci do današnjih dni. Španec je postal vojščak križa — zelo plemenita stvar, ki pa je spravila deželo na rob propada.

Iz verskega fanatizma so uničili vse mavrske umetnine in njihovo »posvetno« (torej hudičevo) kulturo. Mavri so bili pobiti, v kolikor niso prej zapustili dežele. Sledili so jim Judi. Kar jih niso pobili, so jih naložili na umazane ladje potem, ko so jim pobrali vse, kar so imeli. Kjer se je poljubilo kapitanu ladje, je uboge Jude izkrcal na suho.

Španci so trpeli sedem stoletij pod verskimi vojnam in inkvizicijo. Na tem je ljudstvo izkrkavelo in obubožalo. Kar je še ostalo, so si prilastili aristokrati.

O posestnih in družabnih razmerah po zmagi katoličanstva piše v nasprotju z drugim tiskom iz Kopitarjeve ulice s pogumno odkritosrčnostjo Edvard Kocbek v zadnji številki katoliške revije »Dom in Svet«:

»Sto tisoč ljudi je imelo 12 milijonov hektarov zemlje, en milijon kmetov 6 milijonov hektarov zemlje, dva milijona kmetov pa nista imela niti trohice zemlje, poleg njih pa sta bila še dva milijona poljedelskih delavcev. Posestniki latifundij (med njimi je bila tudi Cerkev) so proti silno majhni dnini in zavarovani s carinami kopičili ogromne dohodke. Bili so neomejeni gospodarji Španije, zato ni nič čudnega, da je danes od 50 milijonov hektarov španske zemlje obdelanih le 20 milijonov hektarov in da je od 23 milijonov prebivalstva več kakor 9 milijonov, to je nad 40% od dneva plačanih delavcev... Zato so tudi kulturne razmere pretresljive. Analfabetov je v vsaki pokrajini na splošno 50—60%, v Madridu je prav v zadnjem času bilo še 40.000 otrok brez šole. Zelo majhna plast plemičev, industrialcev in bogatih meščanov vlada neomejeno s svojim kapitalom ter živi v bogastvu in razkošju, velika večina pa v nevrednih, včasih celo v živalskih razmerah. Zato je razumljivo, da razlika med obema svetovoma ni le gospodarska. V Španiji obstoja močno razredno sovraštvo, veliko družabno nasprotje, kakor ga ni več zlepa najti... Veliko, zelo veliko krivdo ima španska duhovščina, posebno višja.«

Gospodarsko in kulturno najvišjo stopnjo od vseh narodov in plemen na iberškem polotoku so dosegli Katalanci. V Katalaniji se je tudi najmočnejše pojavil odpor proti diktaturi Prima de Rivere. Po zlomu te diktature so začeli Španci spet svobodno dihati in se pripravljati, da popravijo vse tisto, kar so tirani nad njimi zakrivili. Sredi teh naporov so navalili na nje spet — Afričani pod vodstvom evropskih fašistov. In z njimi morajo Španci že sko-

*Ne samo
radi užitka...*

Kar zdravnik svetuje, to človek rad stori, saj gre vendar za največjo človeško dobroto, za zdravje. Zdravnik priporoča Kneippovo sladno kavo! Ubagajte ga tudi na to stran in pijte ne samo zaradi užitka, ampak tudi zaradi svojega zdravja okusno

**Kneippovo
sladno kavo**



ro leto dni bojevati najhujše boje na življenje in smrt. Vsi upamo, da bo iz te vojne izšlo špansko ljudstvo zmagovito, povečano in svobodno. L.

Vladimir Rijavec:

GREH

(Odlomek iz »Umiramo za bodočnost«)

»Kaj se je zgodilo?« je vprašala Vera, ko je zadela ob gručo na trotoarju. Ljudje so se sklanjali drug nad drugim, se vzpenjali na prste, živahno povpraševali na desno in levo ter iskali v skupini, ki so jo tvorili, krivca tolikemu razburjenju.

»Kradla je!«

»Kradla je?«

»Kdo je kradel?«

»Hleb kruha je vzela.«

»Kdo je kradel?«

Niti oni na drugi strani ceste niso ostali brezbrizni za dogodek, ki je izgledalo, da je prinesel novo življenje v enakomernost in monotonost glavne ulice. Nekje iz prvega nadstropja so prihajali zvoki klavirja, lovili so se in iskali soglasja v simfoniji vrvenja pod sabo; služkinja, ki je čistila okna, je prenehala z delom in se zagledala v gručo; iz trgovine na drugi strani ceste je stopil trgovski pomočnik, si dal opraviti s svinčnikom in z zanimanjem spraševal prodajalca časopisov, kaj se je zgodilo.

»Kdo je kradel?«

»Tako mlada, pa že krade!«

»Nič čudnega! Nobeden ne pazi nanjo, ... vedno je na cesti. — Matere ni nikdar doma, ... v tovarni dela...«

»Ne dela več. Prejšnji teden so jih skoro polovico odpustili.«

»Četvero otrok je..., gotovo so lačni.«

»... Oče ji je vsak dan pijan...«

»Ali to ni izgovor, da sme krasti!«

Iz pekarnice je stopil lastnik, močan in rdeč, z belim predpasnikom pred sabo. Zrinil se je med ljudmi do male, ki je preplašena gledala, kaj se je dogajalo okoli nje, — ji iztrgal hlebec, v katerega je bila že zagriznila, iz rok in jo z mesnato roko udaril po licu.

»Kdo ti je ukazal krasti?«

Lice ji je zardelo od udarca. Stisnila se je k zidu, zajokala, si z roko obrisala prve solze, dvignila oči in pogledala ljudi okoli sebe, kot da išče usmiljenja, dobre besede, — a njih obrazi so ostali trdi in neprijazni.

»Ne smeš krasti mala,« se je sklonila k njej starejša gospa in ji s čistim, po narcisih dišečim robčkom, obrisala lice.



Mlada prodajalka narcis.

»Lačna sem.«

»Prositi bi bila morala!«

»Prosila sem, — — — a mi niso nič dali,« je odgovorila ihté.

»Res?«

Pokimala je.

Pekarju je bilo nerodno. Molčal je in gledal na nalomljen del hlebca, ki ga je držal v rokah in s katerim ni vedel, kaj bi počel.

»Krsti se ne sme!« je rekla gospa in ga rešila iz zadrege.

»Da, krasti se ne sme,« je potrdil, se obrnil in si pričel delati pot, da bi se vrnil v prodajalno. Mala je z lačnimi očmi spremljala hlebec, ki ga je tiščal v roki.

»Koliko stane kruh?« ga je sredi poti prekinila Vera.

Pogledal jo je začudeno, kot da ni dobro razumel vprašanja.

»Koliko stane kruh?« je ponovila.

»Zakaj?... Dva dinarja.«

Plačala mu je. Dal ji je hlebec, skomignil z rameni in se brez besed vrnil v prodajalno. Mali so zasijale oči; par gledalcev se je pomilovalno nasmehnilo. Stari gospej ni bilo prav.

»Potuho ji dajete... Za svoj...«

»Lačna je!« ji je upadla v besedo Vera.

»Za svoj greh je zaslužila kazen!« se ni dala zmotiti gospa.

»Greh?« se je začudila Vera. »Da, res! Po naših pojmih je grešila. Kradla je, ...toda dvomim, da čuti v sebi najmanjši očitok ali protest proti temu, kar je napravila... In ni greh le ono, kar nam teži vest?!«

»Čudni pojmi in razlaganja!« se je oglašil nekdo. — Klavir je utihnil. Zadnji akord je vztrepetal in se izgubil v šumu ulice.

»Nič čudni!« se je uprla Vera in ponudila kruh mali, ki jo je hvaležno pogledala in brez zadrege zagriznila vanj. »Nič čudni! Prav gotovo je v duši bolj poštena od marsikaterega izmed nas!... In sploh to pojmovanje o poštenju!... Točno so nam opredelili: to je greh in to ni greh, to je pošteno in to nepošteno, to smeš in tega ne smeš... Nobenega ne zanima, kako je do greha prišlo, ... vsak se čuti le sodnika onemu, ki je grešil in obsoja stvari, ki bi lahko mirne duše šel preko njih in ki niso nič v primeri z onimi, ki se dogajajo za pobeljenimi in nedostopnimi kulisami, skrivajočimi par vsega si-

tih in vsemogočnih izvoljencev... in za katere ne bomo izvedeli nikdar!... Je morda pošten tisti, čigar umazanije, s katerimi se bavi, ne vodijo na obtožniško klopo, pa zardeva pred njimi, kadar je sam; — — — za katere ga nobeden ne preganja, mu jih nobeden ne očita in ki mu pečejo vest, če jo sploh še ima?! — — So še slabše stvari kot je kraja! In kadar se na to spomnim, takrat se mi smilijo zločinci. Oni stavijo vsaj nekaj na kocko; — igrajo za svojo kožo, za svojo svobodo! Gredo odkrito za svojim ciljem in ne delajo podlosti v rokavicah! In to mi je vsekakor draže!«

Govorila je razburjeno in z glasom, ki ni mogel zatajiti bolečine njene duše. V lice je pobledele, a oči so ji sijale kot žerjavica.

»Prosila je za kruh... in ker ga ji niso hoteli dati, ga je vzela. Ukradla ga je... in pravite, da je zaluzila kazen zato;... toda če je kdo izmed vas občutil kdaj glad in če je kdo pomislil, da čaka doma nanjo še troje lačnih ust, ki so se včeraj zadovoljila s par krompirji v oblicah, a niso danes še ničesar okusila in si niti od jutri ne obetajo mnogo več, ... ji prav gotovo ne bo zameril greha, ki ga je rodila želja, da sebi in svojim bratcem preskrbi ono najpotrebnejše, najnujnejše in do česar bi vsak moral imeti pravico: kos kruha... A na to niste pomislili. Ne zanima vas. Niti vas ne zanima, kaj bo s tristo delavci Krossove tovarne, ki so jih prejšnji teden odpustili, ker jih zaradi izpopolnjenih strojev ne potrebujejo več? — Ravnatelj tvornice je delal pač po svoji vesti, — nobenemu ne bo padlo na misel, da bi mu sploh kdaj kaj očital. Ni grešil, ker mu je dovoljeno delati tako, kot je njemu prav. — — — Evo, na vse to ste pozabili!... Govorite o grehu šele takrat, kadar bo imel vsak vsaj toliko, da ne bo lačen kruha!«

Voz cestne železnice je zdrdral mimo in se ustavil malo pred križiščem. Gneča se je zgostila.

»Ne ovirajte prometa! — — Postajanje in zbiranje po trotoarjih prepovedano! — — Ne ovirajte prometa!« je opozarjal prometni stražnik.

»Gospodična je še mlada,« je rekel gospod z monoklom in se po kroviteljsko nasmehnil. »Za par let bo mislila drugače. Življenja največkrat ne moremo spraviti v sklad z občutki, ki jih nosimo v sebi! Ono ima svoja pota in prisiljeni smo, da se jim pokoravamo!«

Gruča se je polagoma manjšala. Ljudje so odhajali po opravkih, nasitili so svojo radovednost, si umirili vest in že za par trenutkov pozabili na dogodek, ki jih je zmotil v mislih na obilno in okusno opoldansko kosilo, na prijeten popoldanski počitek, na večernje društvo, na partijo šaha ali biljarda v kavarni, na koncert, kino ali gledališče, — — in jih za kratek čas potegnil v grobo vsakdanjost.

Spet se je oglašil klavir v prvem nadstropju; služkinja, ki je čistila okna, se je oprijela dela; trgovski pomočnik si je zataknil svinčnik za uho in se vrnil v trgovino; mala je ostala sama. Stisnila se je k zidu in drobila kruh, ki ji je bil še ostal. — — Ulica je dobila svoje navadno, živo lice; sličila je reki, mogočni in pisani polni vrtincev in le z redkimi zastoji, za katere je izgledalo, da jih ne mara in da jih skuša čimprej odplaviti iz svojega korita.



ALPINSKI RAZGLEDI

Čemu planinstvo in čemu alpinizem?

V času, ko se je človek od prirode tako zelo oddaljil, da ga ne gesla, ne nauki, ne navodila ne morejo več približati prvotnemu, preprostem orientiranju v njej, se je že kar boleče razmahnila potreba po pristrčnem, neposrednem stiku z njo. Koncem koncev smo mi vsi vendarle sinovi zemlje, rejenci sadov, ki nam jih ta pramati nesebično ponuja. V nas vseh še tle blede nagoni svobode, medli odsevi prvotnih, biološko pozitivnih teženj, zabrisane in prašne slike nekdanjih dni, v katerih so dobivale razmaha pokrajine z listnatimi gozdovi, pastirji in ovčami, z nebom, po katerem so plavali kakor sanje z drugega sveta srebrni oblaki, z divje prostimi kraji, kjer so se usajali svobodni preprihi, s svetom, kjer je naš prednik padal na kolena pred širino ravnine in pred strmimo višin. Ni še tako pozabljen pradačni čas, ko so naši predhodniki občutili strah in spoštovanje pred prostorom, ko se je v njihova srca mesto občudovanja in estetiziranja kradel hagiološki, religiozni motiv: občutili so strah pred širo morsk planjavo, pred prostranstvo žgoče, suhe puste, pred samoto in odurnostjo gorá. To je bil čas, ki je v naših prednikih izoblikoval dokončno moralna in materialna vrednotenja. Tu se je povdaril ostreje čut za kolektivno, tam za individualno čast; tu je postala važnejša živinoreja, tam poljedelstvo. Iz razmer in prilik so vstajali zakoni. Tekla so stoletja; razmere so se izpreminjale; vrednotenje je postajalo vedno bolj komplicirano. Prav pomalem, spočetka skoraj neopazno, se je kradla vanj razdiralna nota, skepsa, težnja po pretiranem analiziranju, nezaupljivost, razočaranje, omalovaževanje, brezbriznost — in nazadnje piker zasmeh, ironičnost. Ob tem zasmehu so z lončenih podstavkov skoraj same od sebe padale vrednote, ki so za razmah in razvoj skupnega življenja dejansko neobhodno potrebne, dasi rabijo za dominiranje naivnega, primitivnega, a zato tudi splošnega, elementarnega nastrojenja. Pomalem se je začela racionalizacija instinkta. Niti ob narkotikih ni več mogel biti izključen razum, za kretjno roke je zmerom ždela racionalna kontrola, vsak gib je razum registriral, če ga ni sploh že sam od sebe pripravil in do podrobnosti preštudiral. Subjekt je začel postajati odvisen od objekta, od miljeja. Subjekt je pričel preiščevati pred dejanjem, oziroma že pred odločitvijo k dejanju, o tem, kako se bo napram njegovemu početju vedel objekt: z varnostnimi merami, s stražniki, s požarno brambo, z redom, s policijskimi predpisi je subjekt začel izgubljati iniciativnost, je začel zapadati v brezčutnost, iz te pa, ob vedno večji racionalizaciji instinkta, navsezadnje v bojzljivost, v strah ter ob drobljenju najmanjših, najkrajših odnošajev do subjekta, celo v nevrotičnost. Nevroza je začela zajemati vse sloje, ki so bili obsojeni na stalno bivanje sredi strog organiziranega rajona, na bivanje med hišami, asfaltiranimi cestami, nepreglednimi gromadami stanovanjskih blokov, na bivanje med nepreglednimi vrstami tako po karakterju kot po naziranju, poklicu in strukturi povsem različnih oseb. Kakšna razlika med sedanjo in nekdanjo podobo sveta! Tam so v ozkih prostorih živeli skupaj lovci, drugod izključno kmetje ali pastirji. Njih posamezni interesi so se — razen v ljubezni — skoro krili s skupnimi. Dandanašnji se je slika povsem spremenila. Prišel pa je še občutnejši dodatek: prvotni človek je — ne moremo trditi, da z razumom — z instinktom dojemal iz dogajanja v naravi preprosta, toda mogočna in dogmatična pravila. Če se je v tedaj sicer še manjšem kolektivnem vrvežu za hip izgubil, če mu je malenkost zrasla čez glavo, je v širni, svobodni narodi lahko zapazil obsežnejše, velikopoteznejše soredje, ki ga je poučilo o brezpomembnosti ali minljivosti zadeve, ki ga je trla. Dandanašnji se take prilike nikjer v obsežnejših, splošno pomembnejših naselbinah ne ponujajo same od sebe. Prostor za zbranost, za izdvojitvev posameznika od kolektiva, za izdvojitvev človeka, ki bi sam mogel stati z očesom ob oko, s čelom ob čelo narodi in tako najti potrebneja uravnovešenja ob zaznavi širšega soredja, ta prostor je iz mesta izrinjen, je v mestih zamašen. V atmosferi, ki je nujno morala izzvati nevrozo, so menjali obseg in vsebino tudi drugi nazori: noben moralen pojem ni mogel obdržati sakrosanktnosti. Da, še več: celo estetski pojmi so v tem nervoznem, plašnem, perverznom ozračju postali strahotno



Golico krase narcise.

kaotični. Iz struj, ki so se izdvojile, dihajo hkratu nemir, eksotičnost in nesigurnost. Nad splošno veljavna načela se je povsod dvignilo skrajno egocentrično geslo: »Nič čezme, ničesar nad menoj!« Razum se je zatekel v odurne, ledene puščave geometrije, aritmetike, tehnike, arhitekture, filozofskih hipotez, revolucionarnih direktiv, ki vzhajajo in ugašajo v kavarnah ob cvičku ter črni kavi. Človek je pregnan v puščavo, čustvo izobčeno, občutljivo srce v tej temi žalostno laja kakor pes v mrzli noči. Pod egoizmom, ki si nadeva v debatah in programih masko kolektivističnih načel, sramotno hira socialni čut. Vedno bolj se v praksi uveljavlja pravilo: Homo homini lupus — človek človeku volk. Človek v mestu, čovek so-dobnosti, človek, ki zida babilonski stolp, ta človek je zgubil pregled in orientacijo.

V tej zmedbi vidiš lahko svetlo luč kljub temi. Neki notranji glas je morda sodobnemu človeku ukazal, naj gre v samoto, naj gre na kraj, kjer bo mogel vzpostaviti slike s narodo, kjer bo mogel slišati samega sebe, kjer bo mogel urediti svoje odnose do okolja. V gorah je mir, v gorah so večni zakoni, ki od pradavnih dob delujejo, razdirajo in grade. Tam so dimenzije, linije in polnosti, barve in oblike, ki srcu apodiktično velevajo občudovanje, ki s treznim, a neizprosnim glasom uče glavo razumevanja, priznavanja in postavljanja starih estetskih normativnih tabel. V čistem zraku, v prostih razgledih, v okolju, ki miri strastnega in nevrotičnega človeka, je zdravje. V dinamiki okrepenelih gorskih linij je mirujoča moč, ukročena nasilnost, spomenik v vzpodbudo vseh, ki ga gledajo. Morje je nemirno, leno in monotono; žarko južno solnce strup za severne ljudi; ob bregovih morja mrgole jate človeških pingvinov, ki iščejo cenenejšega uživanja in — ljubezni, ki se ponuja na dlani. Toda stvar, ki jo zlahka dobiš, ki jo na dlani dobiš, izgubi na vrednosti. Muka in trud večata vrednost stvari, ki si si je bil zaželel. V gorah občutiš v prvotni intenzivnosti pravilnost in vrednost tabel, ki so si jih bili kot zlate vrednote obesili nad glavo v davnih dobah naši predniki. Srce ti bo začutilo, ko boš hodil po višinah, da njihovi pojmi o moralnih vrednotah niso smešni, čeprav se jim morda dandanašnji smejo izživeti snobi in distingvirane hetere.

V ostrejši meri te približa narodi alpinizem. V težki borbi s steno preskusiš tovariša, ugotoviš svojo vrednost, neizpodbitno začutiš biološko vrednost tovarštva, poguma, zvestobe, tveganja, bojevitosti in mirne glave. Iz kontrastov: odurna stena, mrzle, sive peči, led in sneg, izpostavljenost, — doživiš globlje ravnino, začutiš živeje in iskrenejšo povezanost z drugimi ljudmi, najdeš milejšo, zaželenjšo lepoto na rožnem grmu, na zelenem pašniku, na oblaku nad glavo, na playi vodi, na očeh in na telesu ženske, ki jo imaš rad. Burnejše in bolj prepričljivo doživiš znameniti Heraklitov izrek: »polemos patér pánton«, — vojna je mati vseh stvari. Borba z goro, na prvi pogled nesmiselna in čudaška kakor don Quixotova borba z mlinom ali Lindberghov polet preko Oceana, zapusti v tebi, v tvojem okolju in v atmosferi časa neizbrisne sledi. Idealisti, ljudje, ki niso bili nikdar zadovoljni z danim stanjem, so preobrazili obličje zemlje. Brez njih ostalo človeštvo še dandanašnji ne bi imelo ne ognja, ne hiš, ne za čoln izvotlenega debla. V kemičnem laboratoriju dela sam razum, v borbi z goro so zaposleni srce, razum in telesna spretnost, brez strahu, da bi se — kakor v strankarski borbi — umazali. Prihodnjic bomo obravnavali poglavje: »Nazor alpinizma«.

Prostitucija in prostitutke

V celici poleg mene je bila Marija. Bila je zelo bolna. Kazala mi je velike gnojne madeže po prsah in nogah — sifilis. Bila je nezakonski otrok. Imel jo je pa oče pri sebi, — da bi mu ne bilo treba plačevati alimentov. Bil je poročen z drugo ženo in oba sta se znašala nad Marijo. Zgodaj razvita se je vsa navezala na svojega fanta, ki ji je zidal gradove v oblake. Zbežala je od doma in potem skupaj s svojim fantom in drugimi brezdomci živela od vlomov, tatvin in prostitucije. Kadar je šel »kšeft« zanič, jo je njen fant poslal na cesto. Spolno bolezen je dobila od svojega fanta, ki je nekoč ni mogel čakati tri dni. Vendar so se vse njene misli vrtile okoli njega — sovražila ga je in mu bila kljub temu brezmejno vdana. Včasih jutraj, ko se je komaj danilo, so me prebudili njeni kriki — klicala je svojega Mirkota. — Bila je obsojena na 5 let.

Cilka je imela šele 14 let. Bila je prvič zaprta. Ujeli so jo, ko je s svojima bratoma hodila po Gorenjskem, kjer so tu in tam beračili in kradli. Včasih je že Cilka kaj sama zaslužila. Doma je mrz in glad. Starejša sestra je tudi prostitutka. Sodnik, domači in Cilka sama ve, da bo tudi ona prostitutka. V tem ne vidi nič žalostnega in se čisto dobro počuti. Ne dela vtisa velike inteligence, je pa za svoja leta že zelo praktična in spretna.

Francka je grda. Ima doma na kmetih nezakonskega otroka. Skušala se je tudi sama preživeti doma — pa ni šlo, bodisi da se nje

ni dalo delati, bodisi da je ljudje niso hoteli vzeti za delo. Iz mesta je izgnana, hodi nazaj kljub temu, da je le par dni svobodna, ker jo ponovno zapro in izženo. Imela sem celo vtis, da ji je prav, da jo zapro — je vsaj pod streho. »No, pa adijo, sicer se pa kmalu vrnem,« se poslavlja.

Najraje sem se pogovarjala s Katico. Trdo so delali in živeli v svoji gorici na Štajerskem. Ko se je starejši brat poročil, je morala od doma. Delala je v Celju pri zidarjih, v tovarni; radi konflikta z mojstrom so jo vrgli na cesto. Šla je v Zagreb iskat službo. Znašla se je brez pare v žepu, sama. Takrat je šla prvič za denar. Bilo je ogabno. Nikdar več, raje pogine. In potikala se je in gladovala in iskala službe. Pa je zopet in zopet morala na cesto. »Včasih 3 dni nisem nič jedla in vendar se nisem mogla odločiti, da bi šla na cesto. Če se je le dalo sem dobila denar naprej in potem zbežala.« — Pazila je, da ne dobi bolezn. Nekoč jo je kljub temu dobila. Šla je sama v bolnico. Prostitucija ji je bila obrt in se je tega dobro zavedala in jo pametno vršila.

Z vsako od njih sem govorila o njenem bodočem življenju. Na to so gledale vse zelo ravnodušno, skoro udano — »kar je, je, pomagaj mi ne bo nihče, vsi vedo, da nimam ne doma, ne sredstev, ne prijateljev in znancev in da me pošiljajo na cesto, pa vendar mi bodo pri odpustu povedali mnogo dobrih nauk.«

ŽENSKO RAZNO

Dravska sekcija jug. ženske zveze je imela 25. aprila občni zbor v Mariboru. Iz poročil odbora je bilo razvidno, da je bilo težišče njenega dela v komisijah, v katerih so delala včlanjena ženska društva in sekcije. Omenila bom le nekatere.

Komisija za tisk seznanja žene in ostalo javnost z ženskim udejstvovanjem. Članice te komisije zasledujejo časopisja, zlasti članke, ki se tičejo žene, vzgoje in morale. — Skrbijo, da se posebno v ženskih listih objavljajo članki, ki so v skladu s sodobno feministično, socialno in protifašistično ideologijo.

Komisiji za poklice je prva naloga ugotoviti položaj slovenske žene v poklicu in dobiti vpogled v njeno privatno življenje, v kolikor je odvisno od poklica. Članice se dobro zavedajo, da se bo žena lahko šele na podlagi točnega poznavanja svojega položaja uspešno borila za svoje pravice.

V komisijo za zaščito otroka so se zbrala društva, ki se bavijo s vprašanjem otroka, da proučijo in skušajo izboljšati razmere, v katerih živi naša deca.

Gospodinjsko-gospodarska komisija si poleg drugih važnih nalog prizadeva pridobiti gospodinjsstvu in delu žene doma priznanje poklica.

Na občnem zboru je bilo sprejetih tudi več resolucij.

Delovanje Dravske jug. ženske zveze, ki si prizadeva pritegniti v svoj delokrog čim več slovenskih ženskih društev in ženskih sekcij, nam je dokaz, da samostojno delo žen ni brezpomembno.

Ker na občnem zboru ni bilo zastopanih delavskih ženskih društev, bi lahko nastal vtis, da se delavske žene ne brigajo za svoje pravice. Vsakdo pa, ki le malo pozna dejan-

sko stanje ve, da se ravno delavska žena najbolj zaveda svoje zopostavljenosti in da je že največkrat tudi v dejanju pokazala, kako se zna boriti za svoje pravice.

V švedski parlament je bila izvoljena že osma žena, gospodična Hilda Imble, članica socialdemokratske stranke.

Lani je bilo po vsem svetu 4 milijone brezposelnih.

Nekaj receptov.

Odslej bomo, na upravičeno željo nekaterih naših naročnic, prinašali čim preprostejše in cenejše kuhinjske recepte. Saj sta preprostost in cenenost dva pogoja, ki jih mora danes upoštevati pretežna večina gospodinj.

1. Krompirjev guljaž za 4—6 oseb. Olupi in zreži na drobne kocke 1½ kg krompirja in ga operi. Na drobno zreži 2—3 srednje veliki čebuli in jih stresí v kozo, v kateri si segrela žlico masti, prideni radi boljšega okusa za Din 1.—slanine (in nujno) 2—3 ščepe sladke paprike in paradižnik ali žličko paradižnikove mezge (ni nujno). Ko se čebula zarumeni, prideni pripravljen krompir, ga osoli in 10 minut pari. Večkrat ga premešaj, da se ne prižge. Po 10 minutah ga potresi z moko (2 žlici) in počasi prilivaj tople vode (če hočeš redkejšo jed več, sicer manj vode), dodaj lorberjev list in žlico kisa in ko se vse skupaj prevre, je guljaž gotov. S kruhom je dobra in izdatna večerja. Za vroče dneve lahko serviraš h krompirjevemu guljažu salato, ker je zelo osvežujoča.

Izdatna, mnogovrstna, dobra in cenena jed so makaroni ali špageti na milanski način. Naslednji recept velja za 4 osebe: vzemi 25 dkg makaronov ali špagetov, 2 žlici paradižne mezge, 4 žlice soka od pečenke, 5 dkg parmezana, 20 dkg kuhanega jezika ali prekajenega mesa ali ostankov pečenke

ali slanine (v tem slučaju ni treba masti), sicer pa še 10 dkg masti. Makaroni se kuhajo v slani vodi in zabelijo z mastjo. Če se vzame slanina, se ta zreže na majhne kocke, praži v ponvi in se s tem zabeli jed. Meso narezano kot na rezance, paradižna mezga in sok pečenke se med to zmeša, pusti malo pokuhati in potem se posuje jed z zdrobljenim parmezanom. Če ni na razpolago soka od pečenke, se sprazi nekaj fine čebule v malo masti.

Lovsko meso: 5 dkg masti, 60 dkg mesa, mešano govejega, telečjega in svinjskega, 20 dkg razne zelenjave, med njo čebule, 10 dkg kislega zelja, 1 žlica paradižne mezge, 40 dkg krompirja, 2 slani ali kisli kumarci papriko, kumno, sol. Čebula se nareže na listke, sprazi v vroči masti, prav tako meso, narezano na majhne kocke. Potem se pridene na kocke narezano zelenjavo (korenje itd.), kumarce, kisló zelje, paradižna mezga, začimbe, pustiti malo dušiti, politi z vodo toliko, da je vse ravno pokrito, potem pridejati olupljen, ne predrobno zrezan krompir in vse skupaj zavreti.

DOMAČI VRT

Vrt v juniju. Rastline potrebujejo poleg dušičnih gnojil (hlevski gnoj) tudi apnena (apnen prah 4—6 kg na 100 m² ali pa cestni prah), kalijeva (40% kalijeva sol 2—4 kg na 100 m²) ali pa lesni pepel in pa fosforjeva gnojila (zgodaj spomladi plitvo podkopamo 1 kg kupljenega superfosfata na 100 m²). — V največji množini je potreben za razvoj rastline hlevski gnoj ali pa tudi kompost, kateremu primešamo poleg odpadkov tudi cestno blato, lesni pepel, kurjeve in drugo.

Kadar lopatamo in prekopavamo vrt za presajanje ne kopljemo nikdar tako globoko, da bi prišla na površino globinska glinasta zemlja, ki ne vsebuje hranljivih snovi za

Tudi mene je najbolj presenetila ugotovitev, da zapirajo skoraj vedno ista dekleta. Tri tedne, 2 meseca, več ali manj, odsedi — je par tednov zunaj in se vrne in tako naprej vedno znova, dokler je ne pošljejo za daljši čas v Begunje, po odpustu od tam se pa ponovi zopet isto. Skoro vse so spolno bolne. Njihovo zdravljenje je skoro nemogoče, a tudi one same se mu po možnosti izmikajo. Vse skupaj je kot dogovorjena komedija: družba, v kateri žive, jih je napravila za prostitutke, ker jih potrebuje; ista družba jih preganja in obsoja, ker so škodljive, toda preganjanje je tako neresno, da se tega vsi, družba, prostitutke in njihovi »odjemalci« zavedajo.

Nekateri so mnenja, da je prostitucija večna, češ, »da so se in da se bodo vedno našle ženske, ki si bodo raje s prostitucijo, kot z delom služile denar, ker je pač njihova spolnost v to usmerjena.«

Mislím pa, da je vprašanje treba postaviti tako: kateri so vzroki, ki vedejo danes ženske do tega, da se preživljajo s prodajanjem svojega telesa in kateri so vzroki, ki vedejo danes moške do tega, da svojim naravnim nagonom zadoste na tak način.

Prostitucija bo odpravljena takrat, kadar bo vsaka žena in vsak človek lahko z delom svojih rok dostojno živel in takrat, kadar bo mladim ljudem omogočeno poiskati si partnerja brez ozira na materialne in socialne zadržke. Takrat prostitucija ne bo več potrebna, zato bo borba proti njej uspešna.

Kaj pa danes? Ali naj pustimo pred našimi očmi propadati toliko zdravih mladih ljudi? Res so prostitutke po tolikih in takih doživljajih pokvarjene in se mora družba pred njimi zavarovati — toda, kdo jih je take napravil? Izgovor, da imajo prostitutke posebno spolnost, da so že vnaprej določene za prostitucijo itd., ne drži. Med njimi je prav tak odstotek žen, ki niso rojene za samsko življenje kot pa med poštenimi ženami. Da se udajajo za plačilo? — prav za prav se v tem le malo razlikujejo od tiste »poštene« žene, ki se vse življenje udaja možu, ki ga ne ljubi, samo za to, ker jo preživlja. Današnja družba nima nobenega vzroka gledati zvišna na svoj produkt: na kupovanje in prodajanje ljubezni. In potem še nekaj: z prostitucijo sta potrebna dva. Mož pa, ki gre k prostitutki, je po današnjih pojmih pošten in spoštovanja vreden — saj ga je prostitutka zapeljala. Prostitucija je najgrši izraz današnje dvojne morale, ki dovoljuje moškemu, da nekaznovano vrši isto dejanje, za katero žensko preganja na najponiževalnejši način. Kupec in ponudnik — oba bi morala nositi enake posledice.



Ukrepi proti prostituciji so različni. Nekatere države vrše pregled nad prostitutkami, ki so s tem javno priznane, druge, med njimi tudi naša, smatrajo prostitucijo za nedovoljeno obrt in jo preganjajo.

Borba proti prostituciji ne more biti uspešna, dokler se omejuje le na zoper prostitutk. Najmanj, kar bi se v današnjih razmerah moglo in moralo storiti za pobijanje prostitucije je, predvsem nuditi možnost zaposlitve vsem dekletom in jim omogočiti boljše izobrazbo. To bi bilo preventivno (preprečevalno) delo. Za dekleta, ki prihajajo v mesto iskat dela, bi morala biti posebna zavetišča, ki jih predvideva že naš zakon za pobijanje spolnih bolezni. Za one pa, ki so že zabredle v ta posel, pa bi bila potrebna vzgajališča, kjer bi se jih z vzgojnim vplivom, združenim z resnim delom, privedlo nazaj v pošteno življenje. Tudi način zdravljenja bi moral biti bolj dosleden. Oblasti in društva bi pa morali vzgojno vplivati na javno mnenje, da bi tiste, ki hočejo kreniti na pravo pot, ne odklanjali po službah.

Odgovori na 12 vprašanj

30-letna delavka pravi:

1. Ko sem bila še otrok, sem si vedno želela, da bi bila fant.
2. Velikokrat sem občutila, da sem zapostavljena za svojimi brati. Najbolj pa ob nedeljah, ko so bratje lahko šli, kamor jih je bila volja, me sestre smo pa morale čepeti kar doma, za nas se ni nič spodobilo.
3. Nešteto krat sem razmišljala o razmerju matere in očeta. Poseben vtis mi je naredilo to, ko je oče vedno dal od svojega zaslužka določeno vsoto materi, drugo pa si je obdržal sam.
4. Ko sem bila še otrok, sem vedno mislila, kadar bom jaz mati, ne bom nikdar ločila hčera od sinov.

5. Nikdar nisem sklenila, da se ne bom poročila, pač pa, da si bom uredila zakonsko življenje čisto drugače kot moja mati.
6. Mož od žene se razlikuje samo po svoji spolnosti.
7. Po mojem mnenju bi morala imeti tudi omožena žena svoj poklic. Tudi gospodinjstvo je poklic, toda v današnji družbi ga skoraj ne moremo tako imenovati, ker ga opravljamo brezplačno.
8. Po mojem mnenju je bolje, da se žena ne omoži, kajti zakon jo le ovira.
9. Ljubezen in spolnost ni glavna vsebina žene.
10. Veliko boljše je, da je pametna in razumna, kajti le takšna žena je lahko enakopraven član družbe.

rastline, ampak pazimo, da je gornji 10—15 cm globoki sloj iz rahle pognojene zemlje.

Vsled zalivanja ali močnega dežja se na gredah napravi večkrat trda skorja. To prebijemo z železnimi grabljami, ali okopavamo, da dobijo korenine spet potreben prah za dihanje, da ne uvenijo. Dobro je rahljati zemljo tudi pod mladim drevjem. V juniju sejemo salato, ki je odporna proti vročini, ki ne žene hitro v cvet. — V trgovini zahtevamo »grof Zeppelin«, parizarico ali pa Genézano. Kadar sejemo kumarce ali sadimo paradižnike vsako jamico še posebej podložimo s preperelim gnojem. Ko postanejo paradižniki čez ½ m visoki, jih plejemo, to je skrbno mu odstranimo poganjke v listnih pazduhah od spodaj navzgor do višine pol

metra, gornji del ne oplejemo. Ti poganjki ne dajejo sadu ampak samo izsesavajo hrano iz zemlje. Na to k rastlini pristavimo ravne količke in jo privežemo z rafijo. Na navpične količke pritrdimo še vodoravno palice.

V vrtovih s slabšo zemljo, kjer ne uspeva zelje, sadimo ohrovt, ki povsod dobro uspeva. Letne sorte so ulmski, erfurtski in železno glavi ohrovt.

NEGA LAS

Negovani in zdravi lasje so veselje in ponos vsake žene. Vse premalo se zavedamo, da to lahko dosežemo brez posebnih denarnih izdatkov, s pravilno in redno nego. Poleg česanja, je treba lase vsak dan temeljito okrtaciti (s krtačo, ki naj služi samo za to),

vsaj enkrat na teden pa počesati z gostim glavnikom. Ta masaža povzroča boljši krvni obtok na glavi, lasišče se s tem krepi in lasje dobijo lep sijaj. Važno je tudi umivanje glave, ki se naj vrši vsakih 2 do 3 tedna. Najboljša voda za umivanje glave je deževnica, ker je mehka. Najizdatnejše, a tudi najcenejše sredstvo pa je rumenjaki, ki krepi lasišče in preprečuje nastajanje prhljaja. — Najprej si lase temeljito operi z vodo in milom, jih dobro izplahni, ko se nekoliko posuše, nateri kožo z 2 rumenjaki. Pusti, da se rumenjaki posuši, nato pa lase izpiraj v mlačni vodi tolikokrat, da ostane voda čista. Zadnji vodi dodaj nekoliko vinskega kisa ali soka limon, da bodo lasje mehki. Če boš redno tako postopala, uspeh ne bo izostal.

11. Odpravila bi vso staro vzgojo, ki bolj kviri kakor vzgaja.
12. Želim, da bi prinašala »Vz. Svoboda« članke »Ženino delo do danes in delo v današnji družbi« in pa kuhinjske recepte: »iz nič kaj narediti«.

Vera meni:

Na dvanaest vprašanj ženam v »Vz. Svobodi« št. 3 odgovarjam sledeče:

1. Ne!
2. Ne.
3. Ne.
4. Da bi bila zelo zelo bogata, da bi lahko pomagala revežem, katere sem videla vedno mnogo okrog seme.
5. O tem nisem nikdar razmišljala.
6. Moža smatram le telesno močnejšega, duševno pa smatram, da žena v ničemer ne zaostaja za moškim.
7. Po mojem mnenju je žena poklicana za gospodinjo doma in za »mater«. Omoženi ženi nikakor ne pripada še kak drug poklic. Radi današnje splošne stiske, pa je žal premnogokrat potrebno, da tudi žena služi.
8. Da se omoži.
9. Ne, žena je za vzvišeno misijo poklicana, biti poleg ljubeče žene tudi zvesta sotrudnica možu v življenju.
10. Da je v prvi vrsti razumna in pametna.
11. Da bi bila zdravnica in da bi zdravila bolne reveže.
12. Da bi prinašala mnogo izobraževalnega čtiva, ter vedno in vselej povdarjala, kako važno je tudi za delavca, da se v prostem času sam izobražuje, ker le izobražen proletarijat bo imel upanje na uspeh, ter bo upoštevan. Žal pa se večina našega delavstva ne zanima prav nič za izobrazbo, zato tudi ne uživa pravega ugleda.

Omožena trgovska pomočnica sporoča:

1. Nikdar.
2. Da. Mati mi je umrla, ko sem bila stara 11 let, ter od tega časa rasla in obskrbljena od sorodnikov in sem čutila, da nisem tako ljubljena, kakor otroci sorodnikov.
3. Zelo slab vtis in nepozabljiv je napravil na mene, ko je samo enkrat oče mamu udaril.
4. Kot otrok sem vedno sanjala, da bom velika gospodična in imela dosti lepih oblek.
5. Ne.
6. Mož od žene se razlikuje po mojem mnenju, ker je žena že po naravi manj odporna proti svetu in ker je že po navadi mož

glavar družine ter vodi vse gospodarstvo.

7. Mati in gospodinjstvo je ženski poklic.
8. Da se omožim.
9. Da.
10. Razumne.
11. Uredila bi enakopravnost.
12. Poučne članke kakor: O družinskem življenju, zdravniške naučve in iz vrtnarstva.

Rudarjeva žena pravi:

1. Ne.
2. V nobenih stvareh.
3. Da mati nima istih pravic kot oče.
4. Moji načrti so bili lepi, pa se žal niso izpolnili.
5. Tega nisem nikdar sklenila.
6. Mož se razlikuje od žene po tem, da je močnejši in sposobnejši pri svojem poklicu.
7. Tudi omožena žena ima svoj poklic — gospodinjstvo je težek poklic.
8. Bolje bi bilo, da bi bila svobodna.
9. Brez ljubezni in spolnosti ni nikakega življenja.
10. Kolikor toliko lepa, najbolj pa pametna in razumna.
11. Da bi imela žena isto pravico kot moški.
12. Naša Vzajem. Svoboda naj prinaša več poučnih stvari in kuhinjskih receptov.

Pomlad

Jelka Vuk:

Ko pomlad je prepodila
zimo mrko,
zemljo z zimskih sanj vzbudila,
nežno, mehko poljubila,
zemlja se je pomladila
v plašč se mični ogrnila,
da je za nevesto svojo
sonce si jo izvolilo.

zvonček beli,
vsj tako smo te veselil —
cicifuj!

Zvonček pa: »cingl, cin,«
vneta dan na dan je zvonil,
vse cvetice prebudil:
»cingl cin, cingl cin!«

Zvonček beli je zazvonil:
»cingl cin, cingl cin!«
A glas sinice se glasil:
»cicifuj, cicifuj.

Očka moj se je obril,
»hej,« je vzkliknil, se umil.
»Spet sem, glej, se pomladil!

Navadno žgan ječmen in »Kneippova sladna kava« si nista po svoji vsebini prav nič podobna. — Prvi vsebuje škrob, ki ni prebavljiv, »Kneippova sladna kava« pa karamelizirani slad, ki je za človeški organizem važnega pomena in katerega uživanje priporočajo vsi zdravniki. — Pristen je le v originalnih zavitkih z znano sliko župnika Kneipp-a.

IZ UREDNIŠTVA

Četrta številka naše revije smo priložili položnice in opomine vsem onim naročnikom, ki so v zaostanku. Lepo število se jih je javilo in je poravnalo naročnino, nekaj jih je pa še ostalo gluhih vkljub naši vljudni prošnji. Vse tiste opozarjamo, da je današnja številka zadnja, ki jim jo pošljemo. Zato poiščete hitro položnico in nakažite vsaj ostarek za lansko leto. Če ste položnico založili, kupite na poštne uradu prazno in napišite nanjo številko našega čekovnega računa.

Pridobivajte nam novih naročnikov. Z vsakim novim naročnikom bo revija boljša po obsegu in vsebini.

Pozdravlja Vas

uprava.

KRIŽALJKA

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10				11			12	
13			14			15		
16	17	18			19		20	
21		22		23		24		
25		26	27		28	29	30	
31		32	33	34		35	36	
37		38					39	
40				41	42	43	44	45
46			47			48		

Vodoravno: 1. Ime in priimek utemeljitelja znanstvenega socializma; 10. turško ime; 12. vzklík; 13. anglo-ameriški pisec strahotnih zgodb; 14. pojav v nosu; 15. češki izraz za občestvo, občino; 16. glina; 17. črka; 18. pojav v spanju; 19. glagol (zapovednik); 21. moško ime; 23. veznik; 24. kazalni zaimek (hrvaško); 25. srbsko ime; 26. žival; 30. pritrdilo; 31. reka v Črni gori; 32. starodavno babil. božanstvo; 35. nemški izraz za jeguljo;

37. vzklik; 38. mongolsko pleme; 39. glagol (2. oseba); 40. nemška obmejna pokrajina; 41. časovni veznik; 43. ime več spartanskih kraljev; 46. pot za vlak; 47. cilj nogometne igre; 48. nemški filozof.

Navpično: 1. glavno delo moža pod 1; 2. tuji izraz za odpravo (zakonov); 3. barva; 4. umorjena nemška socialistinja in revolucionarka; 5. slovenski katoliški ideolog; 6. mornarski klic; 7. moderni suženj; 8. vprašaj; 9. borec za nov družabni red; 11. žensko ime; 20. dim; 22. osebni zaimek (3. skl. mn.); 27. a; 28. žensko ime; 29. hrvatski izraz za nadstropje; 33. znan slovenski priimek; 34. vzklik; 36. najvišja karta; 37. konica, bodica; 38. nočni lokal; 42. staroslovanska pijača, 43. ena najlepših izletnih točk v Julijskih Alpah; 44. ga; 45. veznik.

Rešitev križaljke v 4. številki »Svobode«.

Vodoravno: 1. Eva; 4. Adam; 7. lava; 9. dno; 10. zlato; 12. ar; 13. roka; 16. moto; 18. sin; 20. rosa; 21. inozemec; 22. ras.

Pokončno: 1. Elza; 2. val; 3. Avar; 5. Ana; 6. mora; 8. atom; 11. okoren; 14. = 8; 15. lira; 17. vse; 18. sir; 19. nos.

Prve pravilne rešitve so poslali: Marija Pobec iz Celja, Ružič Ciril iz Maribora in Medved Jože iz Trbovelj.